

Česká zemědělská univerzita v Praze

Institut vzdělávání a poradenství

Katedra pedagogiky

Komunikace mezi učitelem a žáky

Bakalářská práce

Autor: **Josef Fiala**

Vedoucí práce: Mgr. Jiří Šedivý

2021

Zadávací list

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma:

Komunikace mezi učitelem a žáky

vypracoval samostatně a citoval jsem všechny informační zdroje, které jsem v práci použil a které jsem rovněž uvedl na konci práce v seznamu použitých informačních zdrojů.

Jsem si vědom, že na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, především ustanovení § 35 odst. 3 tohoto zákona, tj. o užití tohoto díla.

Jsem si vědom, že odevzdáním bakalářské práce souhlasím s jejím zveřejněním podle zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a to i bez ohledu na výsledek její obhajoby.

Svým podpisem rovněž prohlašuji, že elektronická verze práce je totožná s verzí tištěnou a že s údaji uvedenými v práci bylo nakládáno v souvislosti s GDPR.

V dne

.....
(podpis autora práce)

PODĚKOVÁNÍ

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu práce Mgr. Jiřímu Šedivému za cenné rady, věcné připomínky a trpělivost při vedení mé bakalářské práce. Děkuji také všem pedagogům a žákům, kteří se zúčastnili výzkumného šetření. V neposlední řadě děkuji celé své rodině za jejich podporu, kterou mi poskytovali po celou dobu studia.

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá komunikací mezi učitelem a žáky ve vyšším sekundárním vzdělávání. Hlavním cílem bylo zjistit, zda distanční výuka, zapříčiněna současnou pandemickou situací v souvislosti s onemocněním Covid-19, ovlivnila komunikaci mezi učitelem a žáky. Práce je rozdělena do dvou částí: na teoretickou a praktickou. V teoretické části jsem čerpal především z odborné literatury. Vysvětluji zde klíčové pojmy komunikace, verbální a nonverbální komunikace a objasňuji funkce, role a pravidla pedagogické komunikace. Praktická část je věnována výzkumu, který byl realizován prostřednictvím kvantitativní metody – dotazníkového šetření u učitelů i u žáků. Jsou zde uvedeny cíle výzkumu, metoda sběru dat, charakteristika souboru a organizace výzkumu. Získaná data jsou vyhodnocena jednoduchými deskriptivními metodami a znázorněna pomocí tabulek a grafů.

Klíčová slova

komunikace, učitel, žák, efektivita, distanční výuka, online výuka, školní prostředí

Abstract

Main objective of bachelor thesis was to find out how distance learning, caused by current pandemic situation, affected communication between teachers and students. It is divided into two parts – theoretical and practical. My source for theoretical part was mainly professional literature. It explains key terms of verbal and non-verbal communication and explains functions, roles and rules of pedagogical communication. Practical part is dedicated to a research that was realized using quantitative method – survey among both teachers and students. It includes goals of the research, description of data gathering method, characteristics of respondents and research management. Gathered data are evaluated by simple descriptive methods and presented in form of tables and graphs.

Keywords

communication, teacher, student, effectivity, online learning, school environment

OBSAH

ÚVOD.....	10
TEORETICKÁ VÝCHODISKA.....	11
1 Cíl a metodika.....	11
2 KOMUNIKACE.....	12
2.1 Vymezení pojmu komunikace.....	12
2.2 Zásady komunikace.....	14
2.2.1 Komunikace je proces přizpůsobování.....	14
2.2.2 Komunikace je nejednoznačná.....	14
2.2.3 Komunikace má vztahové a obsahové rozměry.....	14
2.2.4 Komunikace má mocenský rozměr.....	14
2.2.5 Komunikace je dělená.....	15
2.2.6 Komunikace má svůj cíl.....	15
2.2.7 Komunikace je nevyhnutelná, nevratná a neopakovatelná.....	15
3 VERBÁLNÍ KOMUNIKACE.....	16
3.1 Vymezení pojmu verbální komunikace.....	16
3.2 Mluvená forma verbální komunikace.....	17
3.3 Paralingvistické aspekty řeči.....	17
3.3.1 Intenzita hlasového projevu.....	18
3.3.2 Tónová výška hlasu.....	18
3.3.3 Barva hlasu.....	18
3.3.4 Délka projevu.....	18
3.3.5 Rychlost projevu.....	18
3.3.6 Přestávky v projevu.....	18
3.3.7 Akustická náplň přestávek.....	18
3.3.8 Přesnost projevu.....	18

3.3.9	Způsob předávání slova	19
3.4	Psaná forma verbální komunikace	19
4	NONVERBÁLNÍ KOMUNIKACE	20
4.1	Vymezení pojmu nonverbální komunikace	20
4.2	Druhy nonverbální komunikace	20
4.2.1	Pohledy, řeč očí.....	21
4.2.2	Výrazy obličeje (mimika)	21
4.2.3	Pohyby	22
4.2.4	Sdělování fyzickými postoji	23
4.2.5	Gesta	23
4.2.6	Sdělování dotekem.....	23
4.2.7	Sdělování přiblížením a oddálením	24
4.2.8	Sdělování úpravou zevnějšku	24
5	PEDAGOGICKÁ KOMUNIKACE	26
5.1	Funkce pedagogické komunikace	26
5.2	Účastníci pedagogické komunikace	27
5.3	Pravidla pedagogické komunikace.....	28
	PRAKTICKÁ ČÁST	30
6	CÍL VÝZKUMU.....	30
7	METODA SBĚRU DAT	30
8	CHARAKTERISTIKA SOUBORU.....	31
9	ORGANIZACE VÝZKUMU	31
10	VYHODNOCENÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU.....	32
10.1	Výsledky výzkumu dotazníku pro učitele.....	32
10.2	Výsledky výzkumu dotazníku pro žáky	49
11	VÝSLEDNÁ INTERPRETACE ZÍSKANÝCH DAT	66

ZÁVĚR	67
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	69
SEZNAM TABULEK	70
SEZNAM GRAFŮ	72
SEZNAM PŘÍLOH.....	73

ÚVOD

Tato bakalářská práce se zabývá komunikací mezi učitelem a žákem v prostředí vyššího sekundárního vzdělávání. Díky pandemické situaci v souvislosti s onemocněním Covid-19 v České republice, která trvá již od března roku 2020, došlo k dočasnému přechodu z prezenčního vzdělávání na distanční.

Z pohledu pedagoga na střední odborné škole vnímám, jak velký vliv má školní prostředí na vývoj mladého člověka. Každý žák je jedinečnou osobností s individuálními předpoklady, a právě při správném vedení a komunikaci s žákem formujeme jeho pojetí sebehodnoty. Proto mě zajímalo, jak moc celostátní karanténa a studium v domácím prostředí ohrozili efektivitu komunikace a zda to má pozitivní nebo negativní vliv na vyučování.

Bakalářská práce je rozdělena do dvou základních částí, do teoretické a praktické. V teoretické části uvádím poznatky popsané v odborné literatuře. Jsou zde vymezeny klíčové pojmy komunikace, verbální komunikace a druhy nonverbální komunikace, u které jsou specifikovány způsoby sdělení. U komunikace pedagogické jsou objasněny její funkce a role účastníků. Poznatky čerpám především od P. Gavory (2005), dtto Mareše a Křivohlavého (1995), A. Nelešovské (2005) aj.

V praktické části bakalářské práce uvádím zjištěné poznatky o změnách a rozdílech v komunikaci mezi učitelem a žákem. Využívám zde výsledků z elektronického dotazníkového šetření, kterého se zúčastnili pedagogičtí pracovníci a žáci středních odborných škol, středních odborných učilišť, gymnázií a konzervatoří. Jednotlivé odpovědi jsou vyhodnoceny v tabulkách a pro lepší názornost jsou data zaznamenána do grafů.

Hlavním cílem mé práce je zjistit, jaký vliv má dočasná změna režimu vzdělávání na komunikační schopnosti a dovednosti učitelů na straně jedné a žáků na straně druhé.

TEORETICKÁ VÝCHODISKA

1 Cíl a metodika

Cíl práce

Cílem práce bylo zjistit, na základě výzkumného šetření z pohledu učitele a z opačného pohledu žáka, efektivitu komunikace během online výuky. Posoudit dosavadní zkušenosti a vytvořit co nejefektivnější model komunikace pro další vzdělávání v distanční výuce.

Metodika práce

Výzkumné šetření proběhlo na základě dotazníkového šetření s pedagogickými pracovníky a s žáky, které dotazování respondenti obdrželi elektronickou formou. Na základě zjištěných dat od dotazovaných respondentů byly zodpovězeny stanovené cíle, které jsou interpretovány v závěru bakalářské práce.

2 KOMUNIKACE

Původ pojmu komunikace pochází z latinského slova „communicare“. Znamená to něco spojovat, společně něco sdílet, oznamovat, radit se nebo vyměňovat si informace. (Z. Vybíral, 2009, s. 25)

Nicméně pojetí komunikace si v českém jazyce vytvořilo širokou škálu významů a při jeho vyslovení může v lidech vyvolávat velké množství odlišných představ. Jedna z představ může být například o pozemní komunikaci (silnice, dálnice, cesty), dále pak o komunikaci letecké, městské nebo železniční, nebo představa o telekomunikaci (televize, rádia).

2.1 Vymezení pojmu komunikace

Využití tohoto pojmu nalezneme i v dalších vědních disciplínách – ve filozofii, psychologii, sociologii, pedagogice, lingvistice, logice, technických vědách, výpočetní technice a řadě dalších.

Například M. Mikuláščík (2003, s. 19) shrnul nejdůležitější charakteristiku do těchto třech základních bodů:

- Komunikace je nutná pro člověka, jako jedinice, k sebevyjádření.
- Pomocí komunikace dochází k výměně informací v různých formách. Například v mluvené formě, obrazové, psané. Ke komunikaci také dochází skrze gesta a činnosti, které se mezi lidmi odehrávají.
- Díky komunikaci dochází k výměně informací mezi lidmi pomocí stávajícího systému symbolů.

Gavora (2005, s. 9) vymezil komunikaci do těchto tří hlavních oblastí:

- 1) První oblastí je dorozumívání. Tento pojem je odvozen od slova dorozumění, které znamená shodu podobných myšlenek, pochopení se mezi jedinci. Proto je komunikace podmíněna stejným jazykem, společným tématem a myšlenkovým souladem.

- 2) Druhá oblast charakterizuje sdělování. Sdělujeme svoje pocity, názory a postoje. Také informujeme o různých skutečnostech a sdělujeme poznatky. Hlavní roli zde hraje druhá osoba, proto sdělování vyžaduje partnera, který je adresátem informace. Jeden člověk chce sdělit něco druhému, o něčem ho poučit nebo informovat.
- 3) Poslední třetí vymezení pojmu vysvětluje komunikaci jako výměnu informací mezi lidmi. Jeden účastník konverzace informaci vyšle, adresát, neboli druhý účastník konverzace, tuto informaci přijme. Je nutno poznamenat, že oba účastníci konverzace nejen přijímají a vysílají informaci, ale také potřebují přijatou informaci vnitřně zpracovat, analyzovat a porozumět jí. Z třetího vymezení pojmu plyne, že komunikace se vyznačuje obousměrností – informace by měla směřovat od jednoho účastníka konverzace k druhému a naopak.

J. Klenková (2006, s. 26) uvádí, že komunikace je složitý proces, při kterém si lidé vyměňují informace. Obsahuje čtyři základní stavební prvky, které se navzájem ovlivňují:

- **komunikátor** (osoba sdělující něco nového, zdroj informace)
- **komunikant** (příjemce informace, který na ní nějakým způsobem reaguje)
- **komuniké** (nová informace, obsah sdělení)
- **komunikační kanál** (nezbytná podmínka úspěšné výměny informace, aby si obě strany rozuměly, musí používat předem dohodnutý kód)

Cílem komunikativního chování člověka je nejen vzájemného dorozumívání a sdělování informací, ale také vytváření, udržování a pěstování mezilidských vztahů. (Klenková, 2006, s. 26)

2.2 Zásady komunikace

Pro porozumění interpersonální komunikace je nezbytné znát několik zásad, které mají praktické dopady na efektivitu komunikace (DeVito, 2008, s. 44-52):

2.2.1 Komunikace je proces přizpůsobování

Smysluplná komunikace se odehrává pouze v případě, že účastníci konverzace používají stejný systém signálů. Ve chvíli, kdy se komunikační systémy liší, účastníci nebudou schopni spolu komunikovat. Mnoho různých kultur má společný jazyk, a i přesto se jejich systémy neverbální komunikace liší.

2.2.2 Komunikace je nejednoznačná

Což znamená, že nějaké sdělení lze interpretovat více než jedním způsobem. Nejčastěji je to způsobeno odlišným výkladem různých slov. Například neformální časové údaje jako „hned“, „za chvíli“ může každý jedinec chápat různým způsobem.

2.2.3 Komunikace má vztahové a obsahové rozměry

Komunikace se vyskytuje přinejmenším na dvou úrovních. Jednotlivá témata komunikace se mohou týkat souvislostí k nějaké věci (obsahový rozměr), stejně tak v souvislosti ve vztahu mezi lidmi (vztahový rozměr), kteří spolu komunikují.

2.2.4 Komunikace má mocenský rozměr

Moc souvisí se schopností ovlivňovat nebo řídit chování ostatních. Výzkum vymezil těchto šest typů moci: **Legitimní moc** – moc na základě Vašeho postavení. **Referenční moc** – máte v případě, že si ostatní účastníci přejí být jako Vy. Jste oblíbený a respektovaný. **Odměňovací moc** – má ten, kdo disponuje odměnami, které chtějí ostatní získat. **Donucovací moc** – má ten, kdo má schopnost trestat nebo odmítat dát odměny. **Odborná moc** – přísluší odborníkovi. **Informační moc** – má ten, kdo je schopen logicky a přesvědčivě komunikovat. Tím pádem má „moc přesvědčit“.

2.2.5 Komunikace je dělená

Komunikační proces trvá nepřetržitě a tím pádem nemá jasný začátek ani konec. Účastníci nebo pozorovatelé komunikace si mohou rozdělit tento proces na příčiny a následky nebo podněty a reakce. Dělení komunikace znamená rozčleňování jejího neustálého proudu na menší části.

2.2.6 Komunikace má svůj cíl

Každý jedinec komunikuje s určitým záměrem a má jasné cíle, kterých chce svou komunikací dosáhnout.

2.2.7 Komunikace je nevyhnutelná, nevratná a neopakovatelná

Každé chování je určitou formou komunikace, i když se člověk zrovna ani komunikovat nesnaží nebo dokonce vůbec nechce. Každá myšlenka, ať už vyřčená či písemná, je nevratná. Můžeme pouze regulovat účinky tohoto sdělení. Proto je nesmírně důležité snažit se důkladně rozmyslet svá sdělení tak, abychom jich později nemuseli litovat. Každá nová komunikace je totiž neopakovatelná. Lidé a věci se mění a nelze zvrátit čas.

3 VERBÁLNÍ KOMUNIKACE

Verbální komunikací je míněno vyjadřování pomocí slov, tedy prostřednictvím jazyka. Verbální komunikace má několik podob, může být přímá nebo zprostředkovaná, psaná, mluvená, reprodukována nebo taky živá.

Jazyk každému z nás umožňuje rozvoj, a to jak po stránce sociální, technické, ale i kulturní. Jazyk je typická lidská vlastnost, prostřednictvím níž se člověk odlišuje od jiných živých tvorů.

Řeč se považuje za nejvyšší formu komunikace. Díky řeči dokážeme co nejpřesněji popsat předmět, o kterém mluvíme nebo vyjádřit určitou myšlenku. Pojí se s tím také hodně pravidel od gramatických až po kulturní.

3.1 Vymezení pojmu verbální komunikace

Abychom se mohli dobře vyjadřovat, potřebujeme mít rozsáhlou slovní zásobu, ovšem celý úspěch nezáleží jen na slovech. Důležitá je taky barva hlasu. Dle psychologických výzkumů posluchači vnímají řeč o 35 % lépe ve chvíli, kdy je jím příjemný tón hlasu řečníka.

Význam verbální komunikace je v dnešní době nepopíratelný. Je nezbytnou součástí jak sociálního života, tak i myšlení. Pro každého člověka je velmi těžké být i jeden den bez verbální komunikace. Ve chvíli, kdy člověk je delší dobu bez verbální komunikace, může zažít tzv. deprivaci.

Verbální komunikaci dělíme na dvě úrovně:

- emotivní
- informativní

Verbální komunikaci můžeme také dělit podle druhu a to na:

- formální – je plánovaná a má stanoveny specifické cíle, např. přijímací pohovor
- neformální – častěji používaná než formální komunikace, nenáročná na přípravu, např. nezávazné povídání s kamarády

Verbální komunikace se mimo jiné člení na mluvenou (ústní komunikace) a psanou (písemná komunikace). Obě tyto komunikace mají svá specifika a jejich využívání má své kladné i záporné stránky.

3.2 Mluvená forma verbální komunikace

V mluvené komunikaci se setkáme s neutrálními prostředky spisovnými, hovorovými a prostředky nespisovnými. Je pro ni typická neformálnost a emocionalita, gestikulace a další paralingvální prostředky např. tempo projevu, síla hlasu apod. Mluvená forma bývá oproti psané formě spontánní a je většinou spjata s konkrétní situací. „Jde o kontakt přímý, nezprostředkovaný, zamyšlený monolog může přecházet v dialog a přímý mluvený kontakt je realizován ve střídajících replikách“ (Čechová, 2008, s. 81).

Mezi hlavní výhody mluvené komunikace lze zařadit možnost okamžité reakce na určité sdělení v samotném průběhu komunikace a také zpětnou vazbu. Dále také osobní kontakt, okamžitou výměnu informací, postojů i názorů a samozřejmě možnost komunikace s více účastníky.

Mezi nevýhody mluvené komunikace lze zařadit krátkodobé uchování předaných informací, což může vést k následnému nepřesnému vybavení sděleného a negativní diskusi o tom, co bylo a nebylo řečeno.

3.3 Paralingvistické aspekty řeči

To, o čem hovoříme, odlišujeme podle obsahové a formální stránky. V tomto bodě se soustředíme na formální stránku věci, tedy na to, jak je sdělení řečeno. Právě touto otázkou se zabývá **paralingvistika**. Problematiku paralingvistiky lze také přiblížit touto formulací: zabývá se tím, co se při písemném přepisu vytrácí z mluvené řeči. Jde hlavně o tyto aspekty (J. Mareš, 1995 s. 59-60):

3.3.1 Intenzita hlasového projevu

Sledujeme, jak hlasitě nebo naopak tiše mluvčí hovoří a jak se mění jeho intenzita projevu v průběhu hovoru.

3.3.2 Tónová výška hlasu

Sledujeme, jak vysoko nebo naopak nízko je položen hlas mluvčího. Jde zde primárně o intonaci jeho řeči a její změny v průběhu sdělování.

3.3.3 Barva hlasu

Zjišťujeme, jak vypadá spektrální složení akustické formy projevu mluvčího.

3.3.4 Délka projevu

Zjišťujeme, jak dlouho mluví nebo jak dlouho trvá akustický projev určitého jedince. V případě rozhovoru více osob se sleduje, jak dlouho každý z nich mluvil, kdo toho řekl nejvíce apod.

3.3.5 Rychlost projevu

Sledujeme, kolik slov bylo vysloveno v průběhu jedné minuty, jak se mění rychlost řeči, co se říkalo pomalu nebo co rychle.

3.3.6 Přestávky v projevu

Sledujeme, kdy jsou v řeči pauzy, jak je mluvená řeč členěna. Zjišťují se chvíle ticha, která se objevují mezi dvěma významově ucelenými sděleními aj.

3.3.7 Akustická náplň přestávek

V pauze řeči může být například úplné ticho.

3.3.8 Přesnost projevu

V hovoru si můžeme všimnout různých druhů chyb (ve výslovnosti, v syntaxi atd.). Mluvčí se může přechýlívat, zakoktávat, zapomínat text nebo smysluplnost projevu.

3.3.9 Způsob předávání slova

Probíhá podle komunikačních pravidel, může však nastat i případ skákání si do řeči.

Je ale důležité vědět, že při jakékoliv komunikaci je význam slov vždy dotvářen gesty a tónem hlasu. Slova jdou ruka v ruce s neverbálními složkami komunikace. (M. Mikuláščík, 2003, str. 113)

3.4 Psaná forma verbální komunikace

Psaná komunikace je odvozena od mluvené, tedy je komunikací sekundární. Hlavním vyjadřovacím prostředkem psané řeči je písmo. Existuje spousta situací, kdy je často výhodnější využít písemnou komunikaci.

Za výhody psané komunikace lze považovat samozřejmě připravenost sdělení. Psaná komunikace také umožňuje preciznější vyjadřování, doplnění nedostatků a lze ji dlouhodobě uchovat.

Nevýhody písemné komunikace mohou spočívat v nepřítomnosti nonverbálních projevů a okamžité zpětné vazby, osobního kontaktu a okamžité následné diskusi.

4 NONVERBÁLNÍ KOMUNIKACE

Nonverbální komunikace nebo také komunikace mimoslovní, je nepostradatelnou složkou komunikace. Jedná se o nespočet různých signálů, které do svého okolí vysíláme svým tělem, ať už vědomě či nevědomě. Při nonverbální komunikaci totiž nepoužíváme slova, ale mnoho dalších jiných prostředků, kterými informace přenášíme. Zjednodušeně řečeno, nonverbální komunikace je komunikace beze slov. Komunikujeme totiž, i když nemluvíme.

4.1 Vymezení pojmu nonverbální komunikace

Profesor psychologie Albert Mehrabian ve svém experimentu odhalil, že pouhých 7 % informací získaných z rozhovoru s druhou osobou, nám poskytují slova. 38 % informací získáváme z tónu a barvy hlasu a 55 % informací získáváme z řeči lidského těla. (Nelešovská, 2005, s. 46)

4.2 Druhy nonverbální komunikace

Podle J. Mareše a J. Křivohlavého (1995, s. 106) máme osm základních mimoslovních způsobů sdělování. Konkrétně to jsou:

- pohledy (řeč očí)
- výrazy obličeje (mimika)
- pohyby (kinezika)
- fyzické postoje (konfigurace všech částí těla)
- gesta (gestika)
- doteky (haptika)
- přiblížení či oddálení (proxemika)
- úprava zevnějšku

4.2.1 Pohledy, řeč očí

Pohled, bývá často první řečí, kterou si obě strany vymění, ještě dříve, než vysloví první slovo. Sdělování pohledy patří mezi nejčastější nonverbální způsoby sdělování v sociální komunikaci. (Mareš, Krivohlavý, 1995, s. 107)

Abychom porozuměli řeči očí, je důležité vědět, jaké prvky obsahuje:

- směr zorné osy (kam přesně se zaměřuje pohled)
- délka trvání jednoho pohledu (dlouhý pohled na jednu osobu bývá často hodnocen negativně)
- četnost pohledů (stává se, že žáci vnímají, jak dlouho se na ně konkrétní učitel dívá ve srovnání s jinými žáky ze třídy)
- objem pohledů (množství pohledů, které učitel věnuje žákům v průběhu jedné vyučovací jednotky)
- sled pohledů (v jakém pořadí sledujeme pohledy v rámci sociální komunikace)
- úhel pootevření očních víček (rozlišujeme velké množství úhlů pootevření očních víček)
- tvary obočí
- vrásky kolem očí
- frekvence mrkání (často souvisí s psychickými stavy)
- velikost zornic (souvisí s emocionálním stavem jedince)

4.2.2 Výrazy obličeje (mimika)

Výrazem mimika se rozumí vědomé vyjadřování výrazem tváře, způsobené stahy obličejových svalů. Konkrétně se jedná o pohyb očí, čela, obočí, lící, brady a úst.

Paul Ekman napsal: „I když je v našem jazyce poměrně omezený počet slovních výrazů pro popis toho, co se děje v lidské tváři (například úsměv, úsměšek, výsměch apod.), přece jen je možno konstatovat, že svaly v našem obličejí jsou natolik složitým předivem, že nám umožňují více než 1000 různých výrazů obličeje. Činnost tohoto přediva svalů v našem obličejí je přitom tak hbitá, že tyto výrazy mohou být produkovány v minimálním čase“.

Alena Nelešovská (2005, s. 48) uvádí, že člověk dokáže s velkou přesností odlišit sedm primárních emocí ve výrazech obličeje:

- „šťěstí – nešťěstí,
- neočekávané překvapení – splněné očekávání,
- strach a bázeň – pocit jistoty,
- radost – smutek,
- klid – rozčilení,
- spokojenost – nespokojenost, až znechucení,
- zájem – nezájem“.

Alena Nelešovská (2005, s. 48) dále uvádí sekundární emocionální mimické výrazy:

- Splynutí – fúze výrazů – velmi rychle střídání emocionálních výrazů obličeje (1/8 až 1/5 sekundy).
- Složení mimických projevů – každá část obličeje vyjadřuje jinou, odlišnou emoci.
- Levá a pravá polovina obličeje vyjadřuje jinou emoci.
- Aktivace svalových komplexů obličejových svalů.

4.2.3 Pohyby

Nonverbální komunikace, která bývá vyjadřována pohybem, se označuje jako kinezika. Každý člověk má své charakteristické pohyby, podle kterých jsme schopni ho rozeznat i na delší vzdálenost.

A. Nelešovská píše: „Co je kinezika? Vznikla z řeckého slova „kinem“ – pohyb. Je to oblast sociální psychologie zabývající se pohyby těla a jeho částí při nonverbální komunikaci. Kinezika zahrnuje všechny druhy pohybů. Jde-li ale o pohyby určitých částí těla, setkáváme se s označením speciálním. Např. chirognomie tvoří část kineziky pojednávající o pohybech rukou. Testika se pak zabývá pohyby rukou, které doprovázejí nebo nahrazují slovní projev“ (A. Nelešovská, 2005, s. 51).

4.2.4 Sdělování fyzickými postoji

Další způsob nonverbální komunikace tzv. posturologie se zabývá polohu těla při sdělování informací. Sdělit určité informace lze sestavou všech částí našeho těla. Tím, že člověk zaujme určitou polohu těla, rukou, nohou, hlavy, může lidem sdělit, zda je jeho psychický postoj přátelský, či nepřátelský, zda s nimi chce dále jednat, nebo ne. „Posturologie rozeznává otevřené a zavřené fyzické postoje jedné osoby, rozlišuje souhlasné a nesouhlasné fyzické postoje dvou a více osob. Souhlasný 22 fyzický postoj nevyžaduje naprostou kopii postoje druhé osoby, ale shodu, obdobnou zaměřenost mimoslovního sdělování“ (Mareš, Křivohlavý, 1995, s. 110, 111).

4.2.5 Gesta

Gesta jsou pohyby, které nesou sdělovací charakter. Doprovázejí slovní projevy nebo je mohou taky zastupovat. Nejde o pouhý pohyb rukou, ale také se do projevu nebo sdělení mohou zapojit i jiné části těla.

Gesta jsou účinným prostředkem i v pedagogické komunikaci. Dá se tím zaměnit například věta „Sedněte si“, nebo naznačit konec či začátek vyučovací jednotky, probírané látky nebo změny tématu. Při aplikování gest je důležitá důslednost, aby je adresáti chápali. (J. Mareš, 1995, s. 111)

Funkce gest podle Nelešovské (2005, s. 52):

- gesta naznačují určitou ideu
- gesta obrazně naznačují to, co sice můžeme slovy vyjádřit, ale když se to ukáže, bude to srozumitelnější
- gesta zvyšují názornost řečeného
- gesta za určitých okolností, vyjadřují pravý opak toho, co je vyjadřováno slovy

4.2.6 Sdělování dotekem

Haptika znamená dotyk nebo také bezprostřední kontakt. Je tak dalším způsobem nonverbální komunikace. Existuje nepřeborná škála dotyků, mezi které můžeme zařadit například pohlazení, políbení, podání ruky, stisk, objetí, štípnutí, popíchnutí

nebo také postrčení partnera. Každý z těchto dotyků nese svůj význam, jelikož sdělování tímto způsobem spočívá ve výjimečné citlivosti kožního smyslu.

A. Nelešovská ve své knize píše, že termín haptika byl zaveden lingvistou Williamem Austinem. Taktilní kontakt, tedy dotek zahrnuje:

- „příjem zpráv o působení tlaku, který působí deformaci kůže,
- příjem zpráv o působení tepla,
- příjem zpráv o působení chladu,
- příjem zpráv o vlivu podnětů, které působí bolest,
- někdy bývá zařazován i smysl pro vibrace, který registruje chvění“ (Nelešovská, 2005, s. 54).

4.2.7 Sdělování přiblížením a oddálením

Proxemika – jedna z nejstarších disciplín nonverbální komunikace. Při komunikaci s druhou osobou, může nastat situace, kdy dojde k vzájemnému přiblížení nebo oddálení, i tímto způsobem druhému člověku něco sdělujeme. Jedná-li se o neoficiální setkání, vzdálenost mezi osobami bývá automaticky větší, naopak při přátelském setkání je odstup komunikujících menší. Každá osoba je jedinečná a potřebuje pro své pohodlí rozdílný osobní prostor.

A. Nelešovská (2005, s. 55) dále zmiňuje, že mezi důležitá témata, která proxemika řeší, patří i tzv. teritorialita. Je to členění prostoru (školy, třídy, lavice, pracovního stolu apod.) na oblasti, které určitá osoba považuje za své území, kde je „doma“. Učitel se s problémy teritoria může setkat ve chvílích, kdy vkročí někam, kde se obvykle vyskytují jen žáci, nebo kdy musí řešit spor žáků o část lavice či pracovního stolu. V obdobné problémové situaci je žák, když musí vstoupit do sborovny, ředitelny apod.

4.2.8 Sdělování úpravou zevnějšku

Tímto druhem neverbální komunikace se rozumí to, co je možno vyčíst ze způsobu oblečení, účesu, líčení. S tímto způsobem komunikace se setkávají zejména učitelé dospívající mládeže např. způsob oblékání žáků, zvláštní případ tvoří úprava vlasů, volba zdobných prvků na oblečení, nápisů, odznaků. (Nelešovská, 2005, s. 56, 57)

Závěrem k této kapitole opět citace A. Nelešovské: „Nonverbální komunikace zná celou řadu způsobů, jak to či ono tomu či onomu sdělit, ukázat, dát najevo. Bez ní by byla naše komunikace fádní, nudná. Naučme se proto nejen ovládat všechny prostředky nonverbální komunikace, ale buďme také vnímavější a citlivější k signálům k nám vysílaným. Pro učitele je to velmi užitečné, poněvadž pedagogická komunikace bude o mnoho lepší a efektivnější. Stačí jen trochu chtít, mít oči i uši otevřené, a hlavně vnímat a naslouchat“ (A. Nelešovská, 2005, s. 57).

5 PEDAGOGICKÁ KOMUNIKACE

Napříč všemi vzdělávacími procesy jde vždy o určité sdělování a přijímání informací. Specifičnost je dána jejími funkcemi, rolemi, které v ní komunikující zaujmají a prostředím, ve kterém se uskutečňuje. Hlavní funkcí pedagogické komunikace je sloužit pedagogickým účelům.

Pojem pedagogická komunikace podle Aleny Nelešovské (2005, s. 26) ve své knize zmiňuje vymezení a názory několika různých autorů:

Definice P. Gavory: „Pedagogická komunikace je výměna informací mezi účastníky výchovně-vzdělávacích cílů. Pedagogická komunikace se řídí osobitými pravidly, která určují pravomoci jejich účastníků.“

Definice U.N. Leontjeva: „Profesionální komunikaci učitele se žákem při vyučovací hodině i mimo ni, jež má určité pedagogické funkce a je zaměřena na vytvoření příznivého psychologického klimatu.“

Definice S. Navrátila, J. Fleischmanna, K. Klimeše: „základní prostředek uskutečňování výchovy a vzdělávání, který umožňuje zprostředkované v podobně verbálních a neverbálních projevů učitelů a žáků realizaci zvolených cílů, obsahu, metod a forem jako prvků vyučovacího procesu.“

5.1 Funkce pedagogické komunikace

Jelikož se pedagogická komunikace neustále vyvíjí a s ní i názory na její funkce, uvádím zde šest funkcí komunikace podle knihy Komunikace ve škole J. Mareše a J. Křivohlavého (1995, s. 25):

- Umožňuje společnou aktivitu účastníků a pracovní procesy včetně kodifikovaného pojetí úspěšnosti a neúspěšnosti.
- Umožňuje vzájemnou interakci účastníků v širokém smyslu včetně sdělení informací, zkušeností, ale také názorů, postojů, emocí.
- Umožňuje jak osobní, tak i neosobní vztahy.

- Má velký vliv na formování všech účastníků pedagogického procesu, obzvláště na osobnost žáků.
- Pedagogická komunikace je prostředkem, pomocí kterého se uskutečňuje výchova a vzdělávání. Cíl, učivo, vzdělávání a metody nevystupují v pedagogickém procesu napřímo, ale ve slovní či mimoslovní podobě.
- „Konstituuje každý výchovně vzdělávací systém, neboť tvoří jednu z jeho hlavních složek, zajišťuje jeho fungování, vnáší do něj pohyb, vývoj, dynamiku, udržuje však i jeho stabilitu“ (J. Mareše a J. Křivohlavý, 1995, s. 25).

Pokud ale budeme vycházet z definice pedagogické komunikace P. Gavory vyplynou nám tyto dvě důležité funkce:

- pedagogická komunikace zprostředkovává výchovnou a vzdělávací činnost.
- zprostředkovává vztahy, společnou činnost mezi účastníky komunikace – učitelem a žákem, žáky navzájem (A. Nelešovská, 2005, s. 28)

5.2 Účastníci pedagogické komunikace

Pedagogické komunikace se zpravidla nejčastěji účastní na jedné straně učitel, na druhé straně žák. I když se může na první pohled zdát, že se jedná o ne úplně souměrnou dvojici např. odlišný počet jedinců na jedné nebo druhé straně nebo určité sociální postavení a další odlišnosti mezi těmito komunikačními partnery, pro základní rozdělení to postačí.

P. Gavora (2005, s. 26) přirovnává třídu k sociální skupině, ve které existují jedinci jako v malé komunitě. Ne však jako izolovaní jednotlivci, ale naopak jako jedinci, kteří vstupují do vztahů, a to právě díky komunikaci. Komunikace je prostředek k realizaci (otevření, rozvíjení) mezilidských vztahů ve třídě.

Mezi účastníky pedagogické komunikace vznikají vztahy, které Gavora (2005, s. 26–27) popisuje ve dvou rovinách. V první jde o rozdělení vztahů na symetrické a asymetrické, v druhé pak o preferenční vztahy.

V klasické třídě vstupují partneři do těchto typů vztahů:

- 1) učitel x žák
- 2) učitel x skupina žáků
- 3) učitel x třída
- 4) žák x žák
- 5) žák x skupina žáků
- 6) žák x třída
- 7) skupina žáků x skupina žáků
- 8) skupina žáků x třída

První tři typy vztahů jsou **asymetrické**. Je to dáno tím, že učitel má při komunikaci oproti žákům nadřazené postavení. Asymetrický vztah se projevuje především možností učitele rozhodovat o mnohých otázkách komunikace – kdo s kým bude komunikovat, o čem, dokdy, jakým způsobem, zda je jeho odpověď vhodná nebo správná atd. (Gavora, 2005, s. 27)

„Vztahy mezi rovnocennými partnery jsou **symetrické**. Takové jsou vztahy mezi žáky (vztahy 4–8). Žáci jsou při vzájemné komunikaci rovnocenní, mají stejná práva i možnosti. Jestliže však žáci pracují ve skupině (skupinové vyučování), může se vyskytnout situace, kdy je přítomen vedoucí nebo dominantní žák. Buď si ho zvolí skupina či učitel nebo se vynoří spontánně v komunikaci. Následně se vztah mezi ním a ostatními členy skupiny stává asymetrickým. Míra této asymetrie je nižší, než při vztahu učitel – žáci, protože pravomoci vedoucího žákovské skupiny jsou podstatně slabší“ (Gavora, 2005, s. 27).

5.3 Pravidla pedagogické komunikace

J. S. Cangelosi (1996, cit. in Nelešovská, 2005, s. 30) říká: „pravidla chování ve třídě jsou formální prohlášení, v nichž jsou žáci seznámeni s všeobecnými pokyny ohledně vyžadovaného a zakázaného chování.“ Každá škola svá interní pravidla většinou zformuluje do školního řádu. Problémem těchto pravidel je celý výčet povinností, které si žáci nechtějí a ani nemohou zapamatovat. Pravidla, která jsou dána společností, se na první pohled nemusí jevit jako významná. Pravidla, která jsou dána výsledkem procesu střetu zájmů mezi učitelem a žáky se dlouho a složitě vyvíjejí. (Nelešovská, 2005, s. 30–31)

Linhartová uvádí: „Školní třída je také jistým typem společenství, které je utvořeno za tím účelem, aby plnilo zejména vzdělávací, ale také výchovné cíle. I v něm musí být vytvořen jistý pořádek, který tvoří důležitý rámec celého výukového procesu“ (Linhartová, 2001, s. 46).

Pravidla, kterými se řídí pedagogická komunikace, ostatně jako i sociální komunikace, jsou vytvářena společností a školou a jsou také výsledkem interakce mezi učitelem a žáky. P. Gavora (1987) rozdělil pravidla pedagogické komunikace na pravidla platná pro učitele a pravidla platná pro žáky.

Pravidla pedagogické komunikace platná pro učitele:

- Učitel má právo kdykoliv přerušit žáka a vzít si slovo.
- Učitel má právo zvolit si, zda chce mluvit se skupinou, jednotlivcem nebo celou třídou.
- Učitel má právo rozhodovat o tématu komunikace.
- Učitel má právo rozhodovat o délce svého mluveného projevu, také má právo nerespektovat zvonění.
- Učitel má právo mluvit kdekoli v prostoru učebny a v pozici, kterou uzná za vhodnou.

Pravidla pedagogické komunikace platná pro žáky:

- Žák má právo mluvit pouze tehdy, kdy mu učitel udělí slovo.
- Žák má právo mluvit pouze o tom, co mu bylo určeno.
- Žák má právo mluvit jen s tím, kdo mu byl určen.
- Žák má právo mluvit tak dlouho, jak mu bylo povoleno.
- Žák má právo mluvit na místě a v pozici, které mu byly určeny.

Díky těmto pravidlům je vidět, že v našem školském systému je zakořeněno velmi silně tradiční školské pojetí výuky. Na mnoha školách jsou pravidla komunikace striktně stanovena a zformulována ve školních řádech. Počítá se pouze s hromadným – frontálním vyučováním. Školní řády většinou nepočítají a ani nezmiňují další typy organizačních forem výuky (Linhartová, 2001, s. 47). Včetně pravidel pro distanční výuku.

PRAKTICKÁ ČÁST

6 CÍL VÝZKUMU

Hlavním cílem bylo zjistit, zda distanční výuka, zapříčiněna současnou pandemickou situací v souvislosti s onemocněním Covid-19, ovlivnila komunikaci mezi učitelem a žáky. Kvantitativním výzkumem jsem se snažil prozkoumat, jak se učitelé i žáci vypořádávají s asynchronní komunikací. Jak se změnil přístup k výuce a ke vzdělávání v rámci distanční výuky a jaký vliv může mít distanční výuka na sociální vazby mezi učitelem a žákem.

7 METODA SBĚRU DAT

Výzkumná část práce byla prováděna metodou kvantitativního výzkumu pomocí dotazníkového šetření. Pro kvantitativní metodu jsem se rozhodl z důvodu vysoké efektivity a možnosti oslovení co nejširšího vzorku respondentů.

V rámci výzkumu jsem využil 2 vlastní nestandardizované dotazníky. Dotazník pro učitele (viz. Příloha 1) obsahoval 17 otázek. 11 otázek bylo uzavřených, 2 otázky polouzavřené, 2 otázky seřadovací a 2 otázky nepovinné. Dotazník pro žáky (viz. Příloha 2) obsahoval také 17 otázek. 12 bylo uzavřených, 2 polouzavřené, 1 otázka seřadovací a 2 otázky nepovinné.

Dotazníky jsem vytvořil pomocí nástroje na tvorbu dotazníků survio.com. To zajistilo návratnost všech dotazníků platných, jelikož elektronické dotazníky nedovolí vynechat kteroukoliv povinnou položku.

V úvodu dotazníků nechybělo oslovení respondentů a několik vět o smyslu a potřebnosti výzkumného šetření. Pro jistotu byla u každé položky napsána nápověda k vyplňování (např. vyberte jednu z odpovědí), neboť druhy položek se střídaly, a tím i pokyny. Získané výsledky z výzkumného šetření jsou interpretovány prostřednictvím tabulek a grafů pro lepší názornost. K tvorbě grafů bylo využito funkcí Microsoft Excel.

8 CHARAKTERISTIKA SOUBORU

Vzorek respondentů tvořilo 163 pedagogických pracovníků a 721 žáků, kteří působí a studují na středních odborných školách, středních odborných učilištích, gymnáziích a konzervatořích.

9 ORGANIZACE VÝZKUMU

Výzkumné šetření probíhalo od 27.11.2020 do 18.01.2021, doba trvání tedy byla 53 dnů. Distribuce dotazníků probíhala pouze elektronickou formou, jelikož pandemická situace v Česku nedovolila dotazník nabídnout v jiné než této formě. Navázání kontaktu s vybranými středními školami probíhalo následovně: nejprve jsem prostřednictvím e-mailu oslovil vždy sekretariát nebo zástupce/zástupkyni ředitele vybrané školy s představením se a s prosbou o rozšíření anonymních dotazníků. V případě kladné odpovědi ze strany školy jsem v následujícím e-mailu odeslal jednotlivé odkazy na dotazníky. O rozšíření dotazníku se pak postaralo samotné zastoupení školy.

10 VYHODNOCENÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU

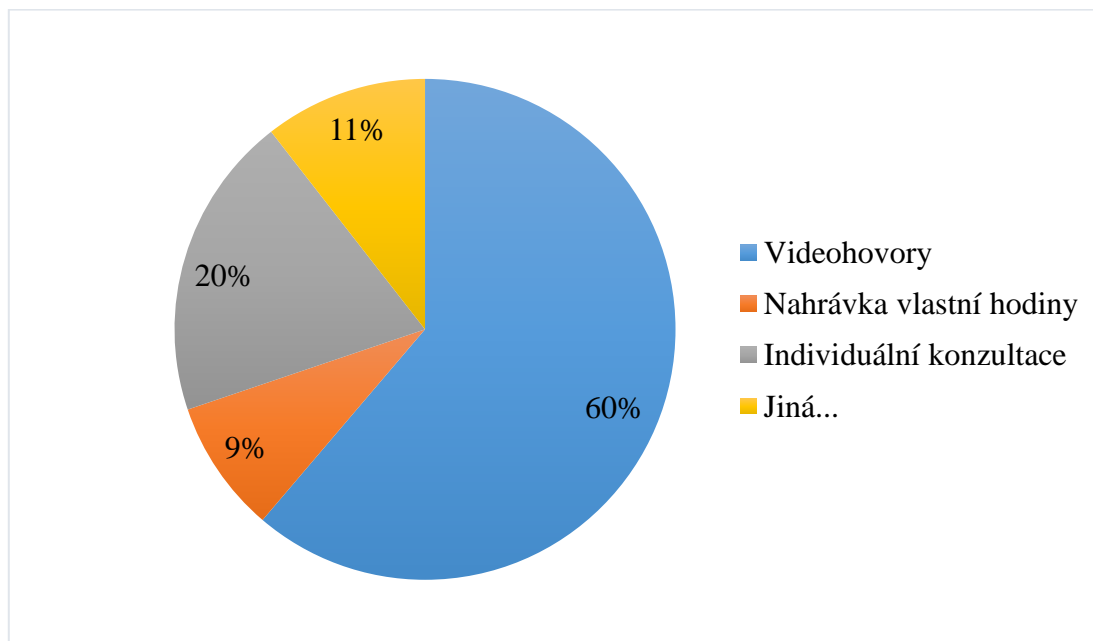
Odpovědi respondentů jsou vyhodnoceny v tabulkách, kde jsou uvedeny počty responzí k jednotlivým odpovědím dané otázky. Pro lepší názornost jsou data zaznamenána do grafů. Každá otázka je doplněna o slovní zhodnocení výsledků včetně krátkých úvah. Struktura vyhodnocení výzkumu odpovídá pořadí otázek v dotazníku.

10.1 Výsledky výzkumu dotazníku pro učitele

1 Jaký druh komunikace upřednostňujete v rámci distanční výuky?

Možnosti odpovědí	Responzí
Videohovory	128
Nahrávka vlastní hodiny	18
Individuální konzultace	41
Jiná...	22

Tabulka 1 Druh komunikace

Graf 1 Druh komunikace

První otázka dotazníku zjišťovala, jaký druh komunikace učitelé nejraději využívají v rámci svých distančních hodin. Z grafu je patrné, že nejvíce, tedy 60 % dotázaných učitelů upřednostňuje formu videohovorů.

2 Seřad'te zařízení, která jsou Vám uživatelsky nejpohodlnější ke komunikaci během distanční výuky?

Odpověď	Známka
Mobilní telefon	2,8
Tablet	3,1
Stolní počítač	2,5
Notebook	1,6

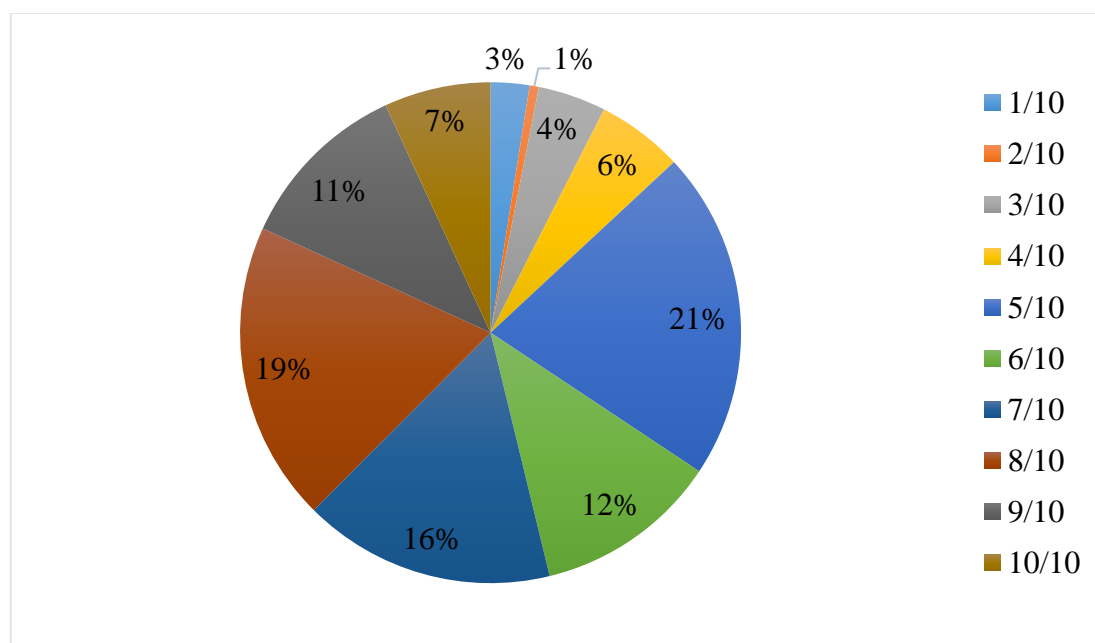
Tabulka 2 Nejpohodlnější zařízení ke komunikaci

Druhá otázka dotazníku byla tzv. seřad'ovací. Dotazovaní měli seřadit tyto čtyři zařízení podle oblíbenosti. 1 jako nejlepší, 4 jako nejhorší. Převáděno do školní známky, nejlepší a zároveň nejpohodlnější, vychází notebook s průměrným hodnocením 1,6. Na posledním místě, s hodnocením 3,1 se umístil tablet, kde si troufám říct, že rozhodla, z hlediska určité uživatelské pohodlnosti, absence klávesnice.

3 Jak jste spokojeni s komunikací v prostředí školních informačních systémů? (např. Bakaláři, Edookit)

Odpověď	Responzí
1/10	4
2/10	1
3/10	7
4/10	9
5/10	34
6/10	19
7/10	26
8/10	31
9/10	18
10/10	11

Tabulka 3 Školní informační systémy

Graf 2 Školní informační systémy

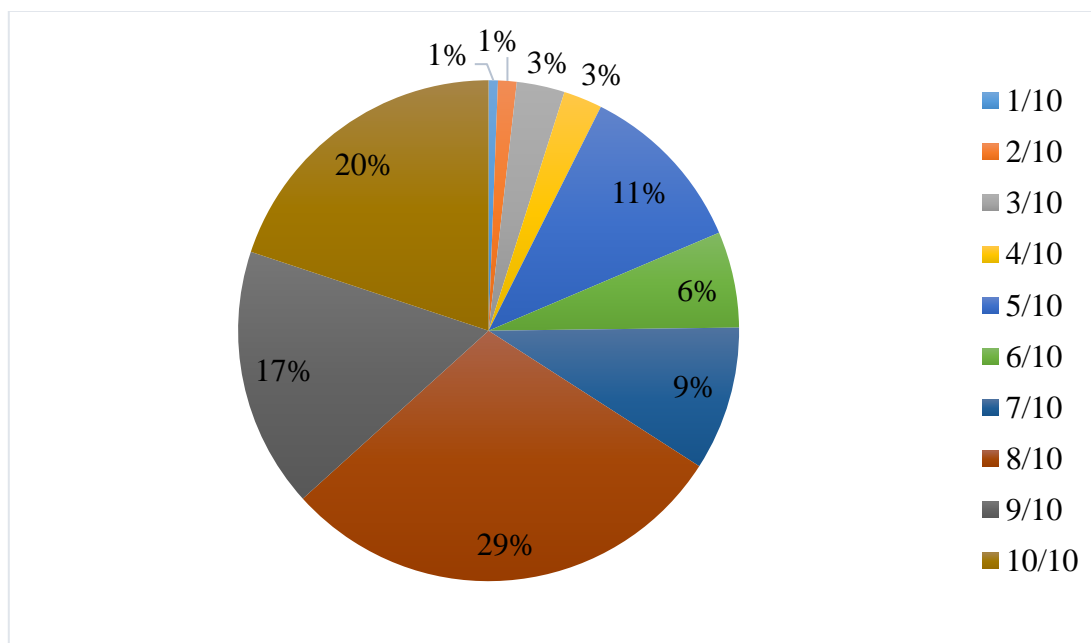
PRŮMĚR 6,6/10

Ve třetí otázce jsem se zaměřil na spokojenost učitelů s programy, které využívají v prostředí školních informačních systémů. Ze 160 odpovědi plyne, že spokojenost s programy je lehce nad průměrem. Průměrné hodnocení vyšlo 6,6 z 10. Dle mého názoru je to způsobeno tím, že se učitelé tyto systémy stále učí, jelikož v dnešní zrychlené době každým dnem přicházejí nové aktualizace. Pozitivní na tom je, že je stále prostor pro zlepšení jak po technologické stránce, tak i schopností učitelů pracovat s podobnými programy.

4 Jak jste spokojeni s komunikací prostřednictvím videohovorů? (např. Microsoft Teams, Google Meet, Zoom)

Odpověď	Responzí
1/10	1
2/10	2
3/10	5
4/10	4
5/10	18
6/10	10
7/10	15
8/10	47
9/10	27
10/10	32

Tabulka 4 Komunikace prostřednictvím videohovorů

Graf 3 Komunikace prostřednictvím videohovorů

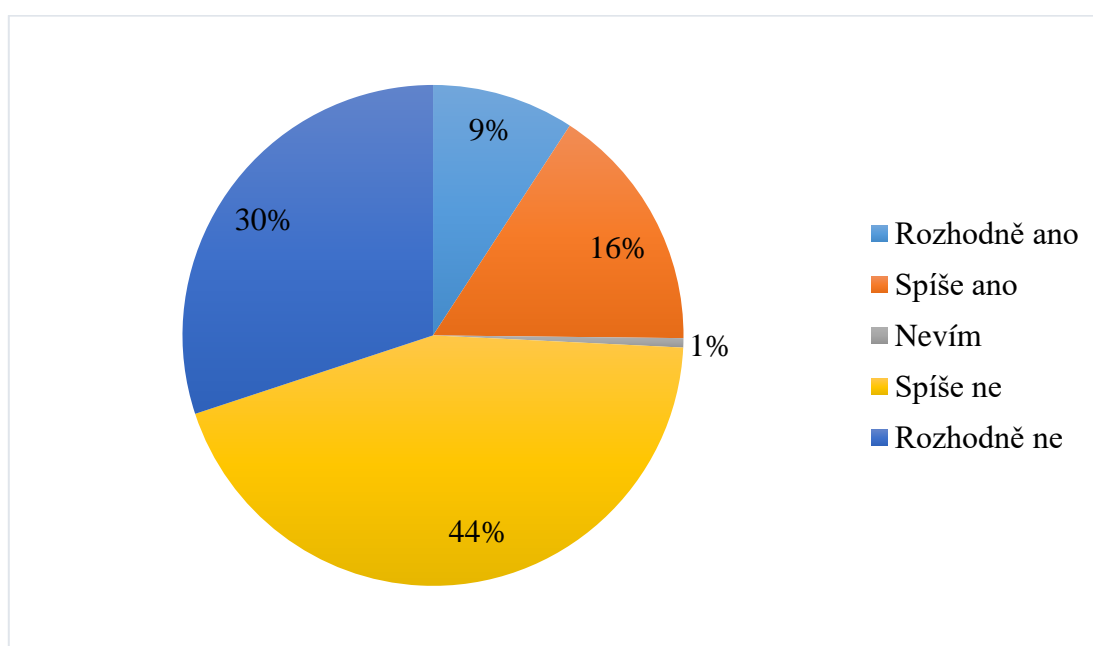
PRŮMĚR 7,6/10

Dotazníková otázka číslo čtyři zkoumala spokojenost učitelů s komunikací prostřednictvím videohovorů. Z výzkumu vyšlo průměrné hodnocení 7,6 z 10. Jelikož se jedná o nejčastější formu výuky při distanční výuce, tak učitelé vnímají tuto možnost velmi pozitivně. Z této otázky také plyne, jak je vizuální kontakt pro žáky důležitý.

5 Využíváte v rámci distanční výuky ke komunikaci s Vašimi žáky tzv. komunikátory? (např. WhatsApp, Facebook Messenger, Slack, Skype)

Možnosti odpovědí	Responzí
Rozhodně ano	15
Spíše ano	26
Nevím	1
Spíše ne	72
Rozhodně ne	49

Tabulka 5 Komunikátory

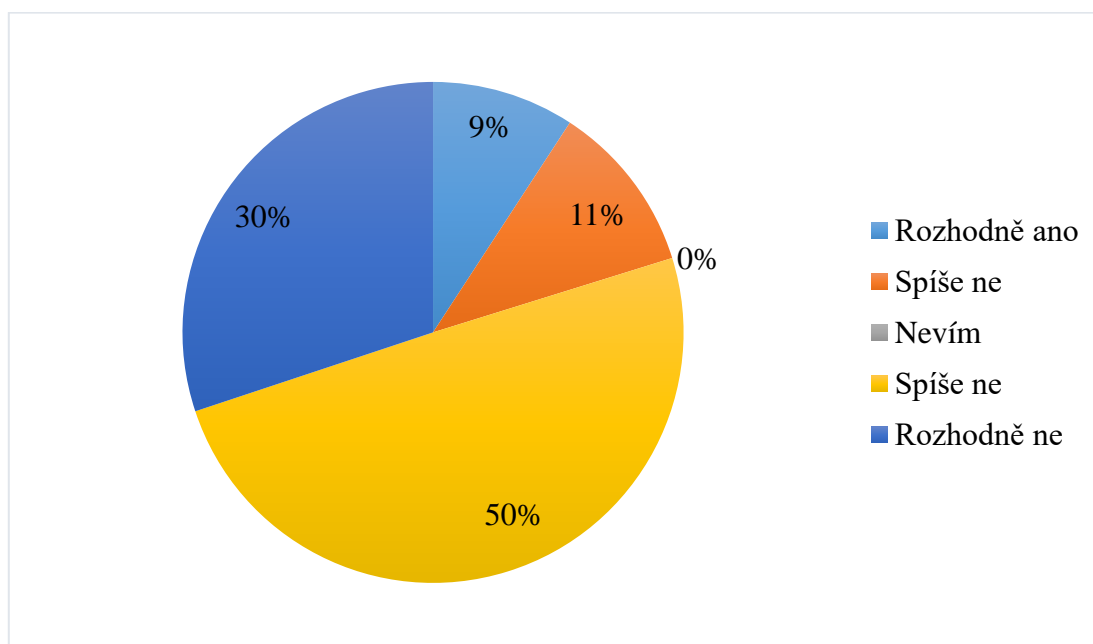
Graf 4 Komunikátory

Otázka číslo pět zkoumala, zda učitelé využívají možností komunikátorů ke komunikaci s žáky v rámci distanční výuky. Z grafu poměrně jednoznačně vyplývá, že většina učitelů volila negativní odpověď. Spíše ne 43 % a rozhodně ne 30 %. Domnívám se, že tento výsledek je ovlivněn skutečností, že komunikátory jsou většinou aplikace, které jsou uživatelsky nejvíce přizpůsobené a zároveň nejrozšířenější na mobilních zařízeních, které jak můj výzkum ukázal (otázka č. 2) nepatří k nejoblíbenějším zařízením ke komunikaci s žáky. Komunikátory tedy nejsou tou správnou volbou, jak správně a efektivně komunikovat s žáky.

6 Využíváte v rámci distanční výuky telefonní hovory ke komunikaci s Vašimi žáky?

Možnosti odpovědí	Responzí
Rozhodně ano	15
Spíše ano	18
Nevím	0
Spíše ne	81
Rozhodně ne	49

Tabulka 6 Telefonní hovory

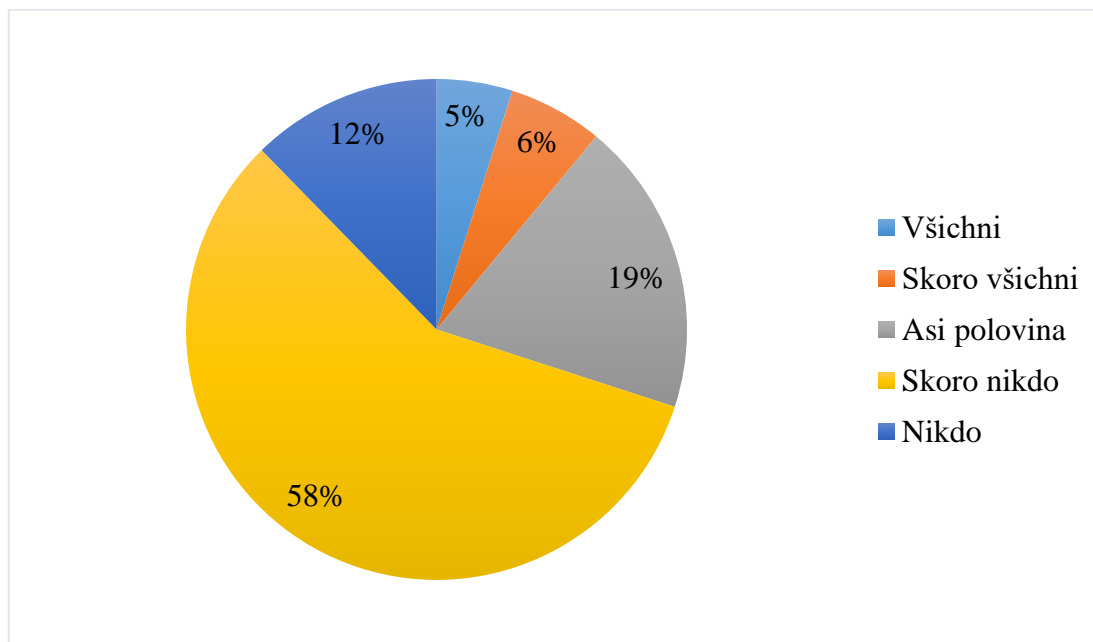
Graf 5 Telefonní hovory

Otázka číslo šest zkoumala, zda učitelé využívají telefonních hovorů ke komunikaci se svými žáky, což úzce souvisí s předchozí otázkou. Zde je ještě jednoznačnější vzorek odpovědí než v předchozí otázce, kdy 50 % respondentů volilo možnost spíše ne a 30 % dokonce možnost rozhodně ne. Telefonní hovory jsou pravděpodobně příliš osobní záležitostí ve vztahu učitel - žák.

7 Jak velká část žáků využívá možností individuálních konzultací?

Možnosti odpovědí	Responzí
Všichni	8
Skoro všichni	10
Asi polovina	31
Skoro nikdo	94
Nikdo	20

Tabulka 7 Individuální konzultace

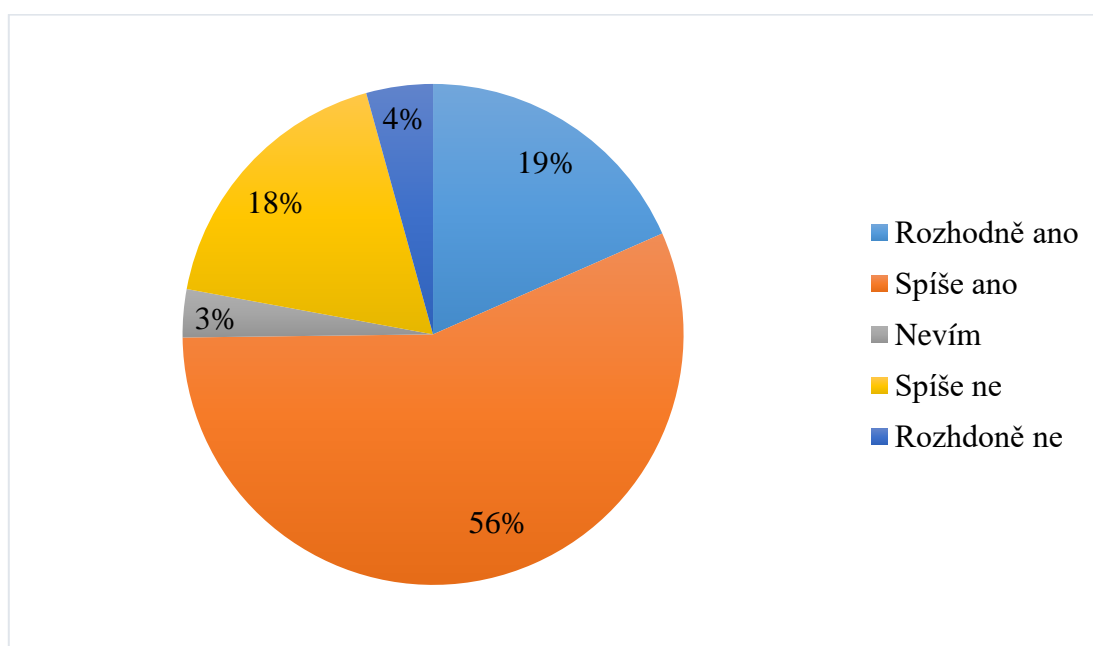
Graf 6 Individuální konzultace

Otázka číslo sedm zkoumala, jak velká část žáků využívá individuálních konzultací. Jak vyplývá z grafu více než polovina učitelů (58 %) zvolila možnost skoro nikdo. Považuji tento výsledek za pozitivní. Pravděpodobně klasický obsah videohovorů je pro žáky dostačující a individuální konzultace nad rámec výuky nejsou potřeba. Zároveň si ale myslím, že je nutné u této otázky zohlednit například osobnost učitele, která může být jedním z rozhodujících faktorů při volbě žáků, zúčastnit se individuální konzultace.

8 Jste schopen/schopna v rámci distanční výuky splnit školní vzdělávací program?

Možnosti odpovědí	Responzí
Rozhodně ano	30
Spíše ano	92
Nevím	5
Spíše ne	29
Rozhodně ne	7

Tabulka 8 Plnění ŠVP

Graf 7 Plnění ŠVP

V otázce číslo osm jsem zkoumal, zda jsou učitelé schopni plnit ŠVP v rámci distanční výuky. Jak je v grafu znázorněno, 56 % respondentů zvolilo možnost spíše ano, 19 % rozhodně ano a pouze 4 % dotázaných zvolilo možnost rozhodně ne. Z těchto odpovědí vyplývá, že u většiny učitelů je distanční výuka vnímána jako plnohodnotná náhrada za prezenční výuku a žáci tak nejsou ochuzeni o možnost kvalitního vzdělání.

9 Seřad'te Vaše jednotlivé činnosti podle časové náročnosti v rámci jednoho týdne distanční výuky

Odpověď	Důležitost
Hodnocení práce žáků	2,4
Komunikace s žáky	3,1
Výuka	2,8
Příprava výukových materiálů	1,9
Osobní profesní rozvoj	4,8
Jiné	6,0

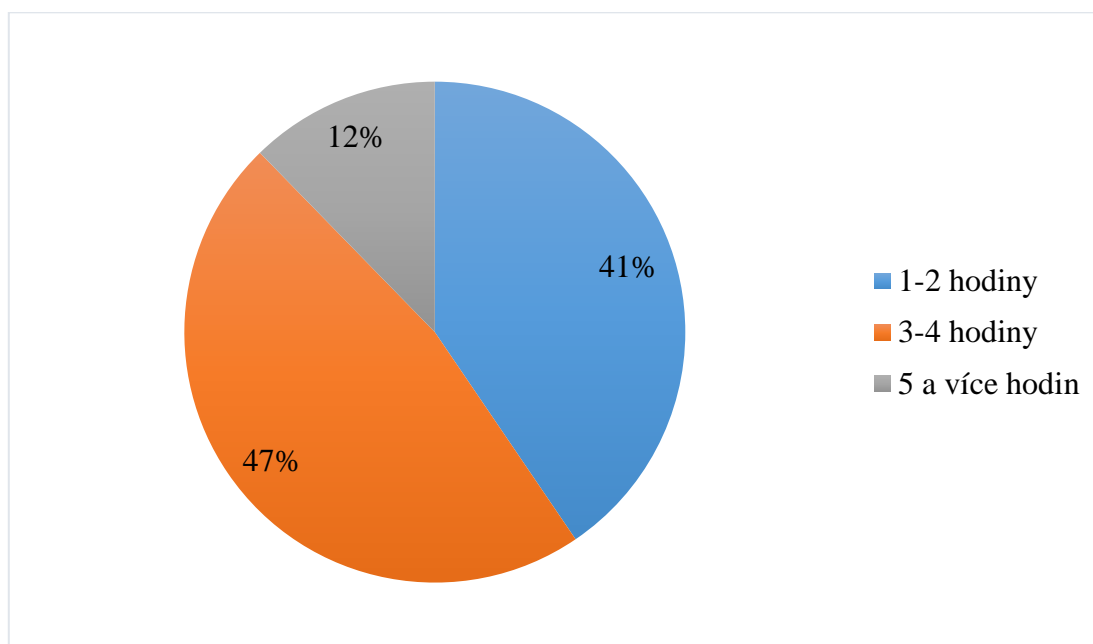
Tabulka 9 Náročnost jednotlivých činností v jednom týdnu

V otázce číslo devět, která byla druhou seřad'ovací v mém dotazníku, měli respondenti seřadit uvedené činnosti podle časové náročnosti, které absolvují v rámci jednoho týdne distanční výuky. Své odpovědi řadili sestupně, tedy od nejnáročnější po nejméně náročnou. Jako nejnáročnější vyšla v průměru příprava výukových materiálů, po které následovalo hodnocení práce žáku a samotná výuka. Komunikace s žáky obsadila v mém výzkumu čtvrté místo.

10 Kolik času denně věnujete přípravě výukových materiálů pro distanční výuku?

Možnosti odpovědí	Responzí
1-2 hodiny	66
3-4 hodiny	77
5 a více hodin	20

Tabulka 10 Příprava výukových materiálů

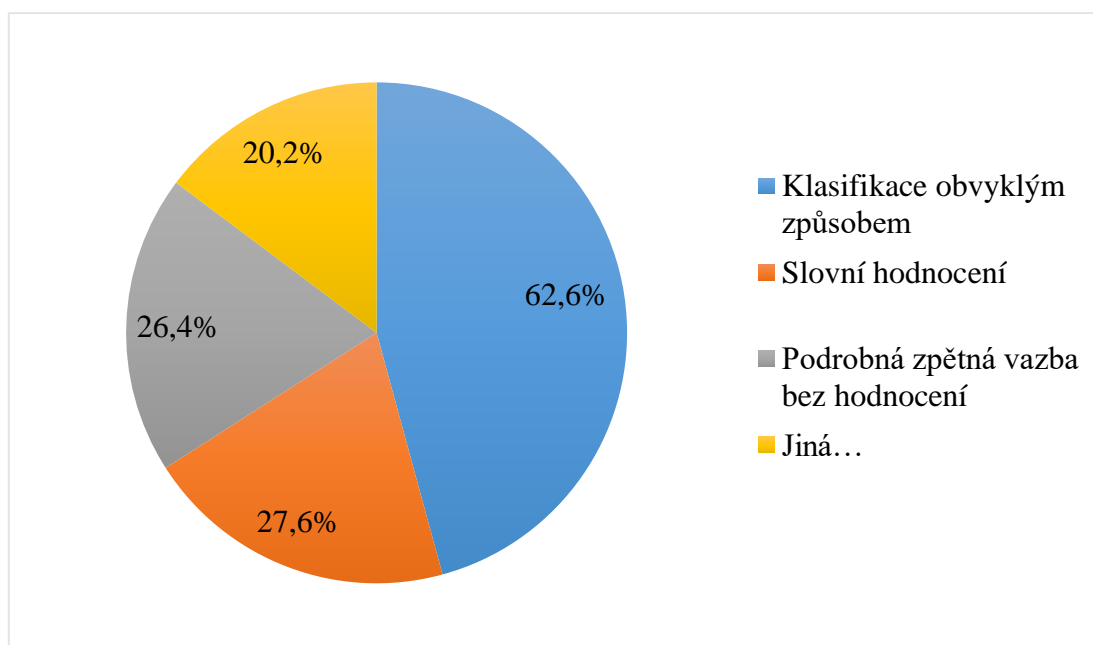
Graf 8 Příprava výukových materiálů

Otázka číslo deset zkoumala, kolik času denně učitelé věnují přípravě výukových materiálů. Výsledek, kdy 47 % zvolilo 3-4 hodiny, 41 % zvolilo 1-2 hodiny a 12 % zvolilo 5 a více hodin, potvrzuje výsledky předchozí otázky (otázka č. 9). Náročnost příprav během distanční výuky je opravdu vyšší než při prezenční výuce.

11 Jakým způsobem hodnotíte výkony Vašich žáků během distanční výuky?

Možnosti odpovědí	Responzí
Klasifikace obvyklým způsobem	102
Slovní hodnocení	45
Podrobná zpětná vazba bez hodnocení	43
Jiná...	33

Tabulka 11 Způsob hodnocení

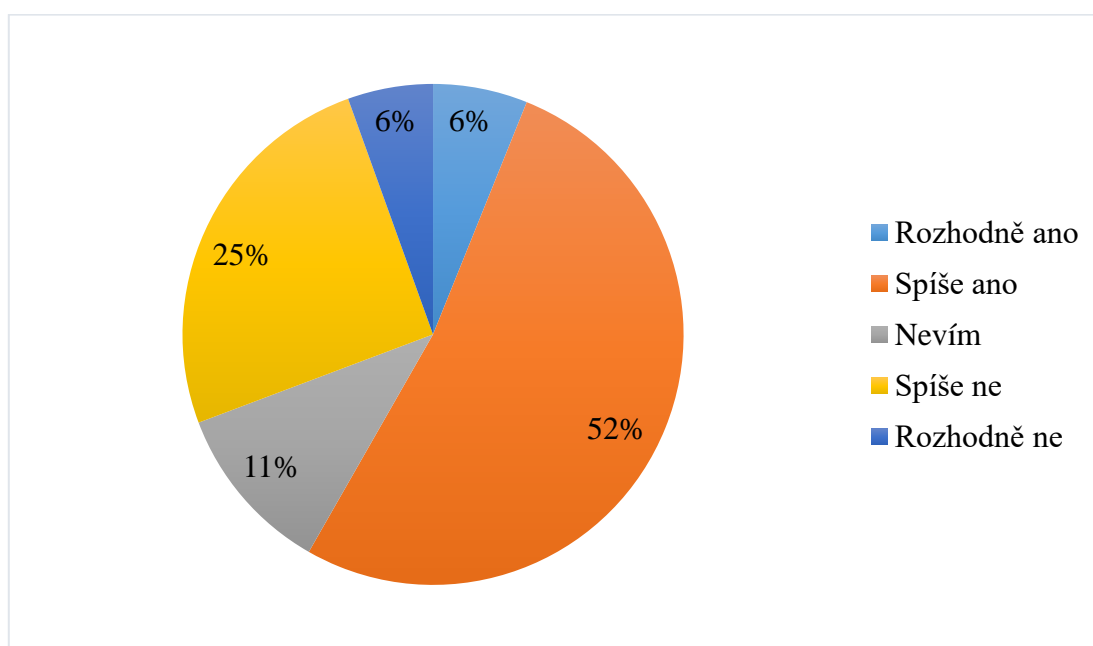
Graf 9 Způsob hodnocení

Otázka číslo jedenáct zkoumala, zda distanční výuka ovlivnila hodnocení žáků. I přes veškerá doporučení Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy hodnotit slovně, 62,6 % učitelů zůstává u klasického hodnocení známkami, případně u kombinace známek a slovního hodnocení.

12 Jste spokojeni s tím, jak žáci doma pracují během distanční výuky?

Možnosti odpovědí	Responzí
Rozhodně ano	10
Spíše ano	85
Nevím	18
Spíše ne	41
Rozhodně ne	9

Tabulka 12 Spokojenost s prací žáků během distanční výuky

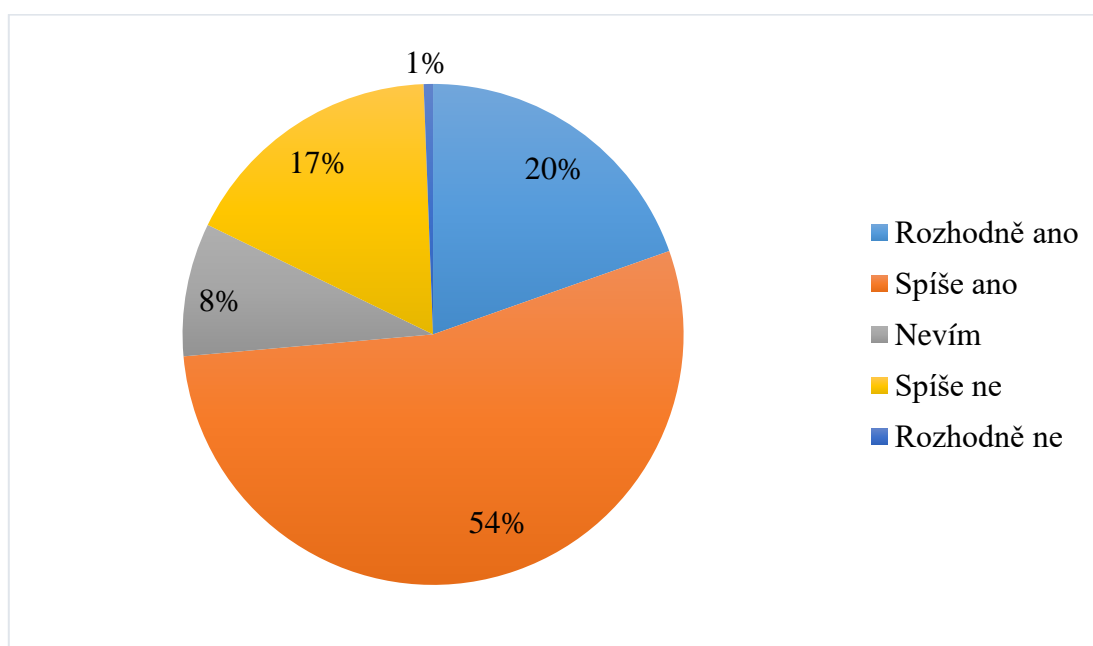
Graf 10 Spokojenost s prací žáků během distanční výuky

Otázka číslo dvanáct zjišťovala, jak jsou učitelé spokojeni s prací žáků při distanční výuce. 11 % učitelů nemá u této otázky jasný názor a přesto, že 25 % dotázaných uvedlo spíše ne a 6 % rozhodně ne, spíše převládá spokojenost a to u 52 % učitelů, kteří odpověděli spíše ano. Shledávám na tom pozitiva, že distanční výuka nijak zvlášť negativně neovlivňuje motivaci žáků se připravovat v domácím prostředí.

13 Zaznamenali jste rozdíl v přístupu a projevu Vašich žáků při distanční výuce oproti prezenční výuce?

Možnosti odpovědí	Responzí
Rozhodně ano	32
Spíše ano	88
Nevím	14
Spíše ne	28
Rozhodně ne	1

Tabulka 13 Rozdíl v přístupu a projevu

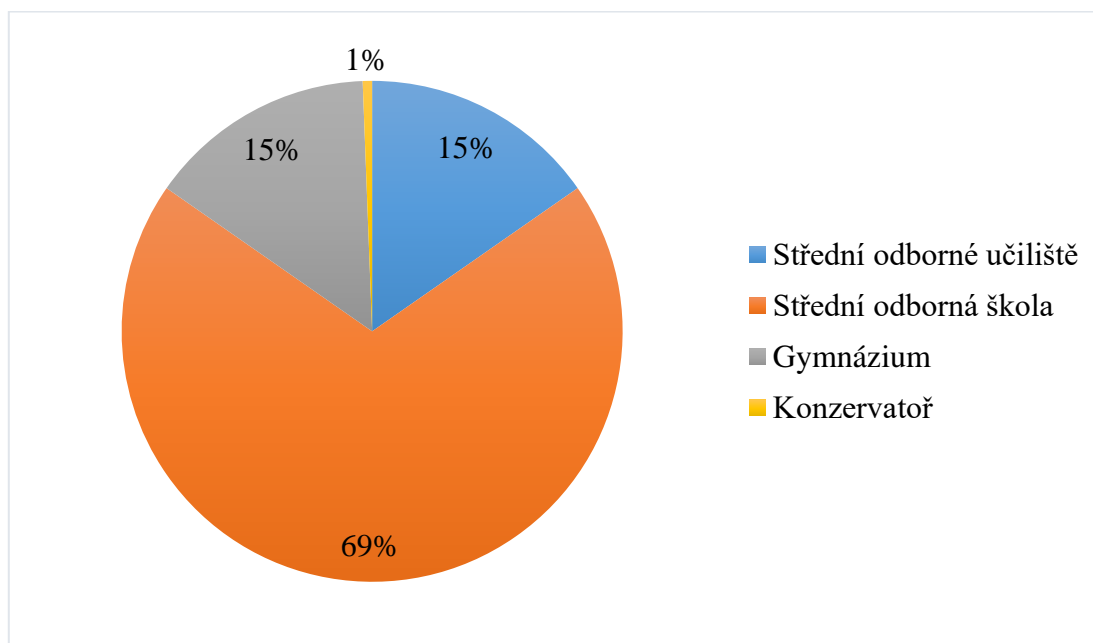
Graf 11 Rozdíl v přístupu a projevu

Otázka číslo 13 zjišťovala, zda učitelé zaznamenali rozdíl v přístupu a projevu žáků při distanční výuce. Jak lze vyčíst z grafu 54 % odpovědělo spíše ano, 20 % rozhodně ano, 17 % spíše ne, 8 % odpovědělo neurčitě a pouze 1 odpověď byla rozhodně ne.

14 Na jakém typu školy působíte?

Možnosti odpovědí	Responzí
Střední odborné učiliště	25
Střední odborná škola	113
Gymnázium	24
Konzervatoř	1

Tabulka 14 Typ školy

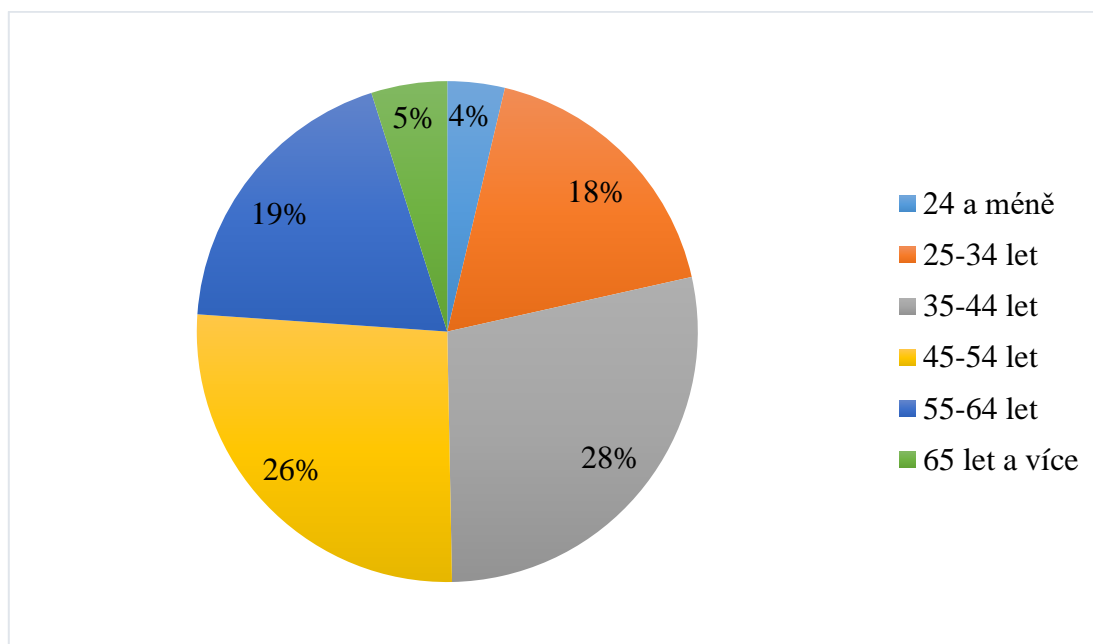
Graf 12 Typ školy

V otázce číslo čtrnáct respondenti vyplňovali typ školy, na které působí. Nejvíce, tedy 113 pedagogických pracovníků, (69 %) působí na střední odborné škole. 25 pedagogických pracovníků (15 %) působí na středním odborném učilišti. 24 pedagogických pracovníků působí na gymnáziu a 1 pedagog, který se zúčastnil výzkumu, působí na konzervatoři.

15 Věk

Možnosti odpovědí	Responzí
24 a méně	6
25-34 let	29
35-44 let	46
45-54 let	43
55-64 let	31
64 let a více	8

Tabulka 15 Věk

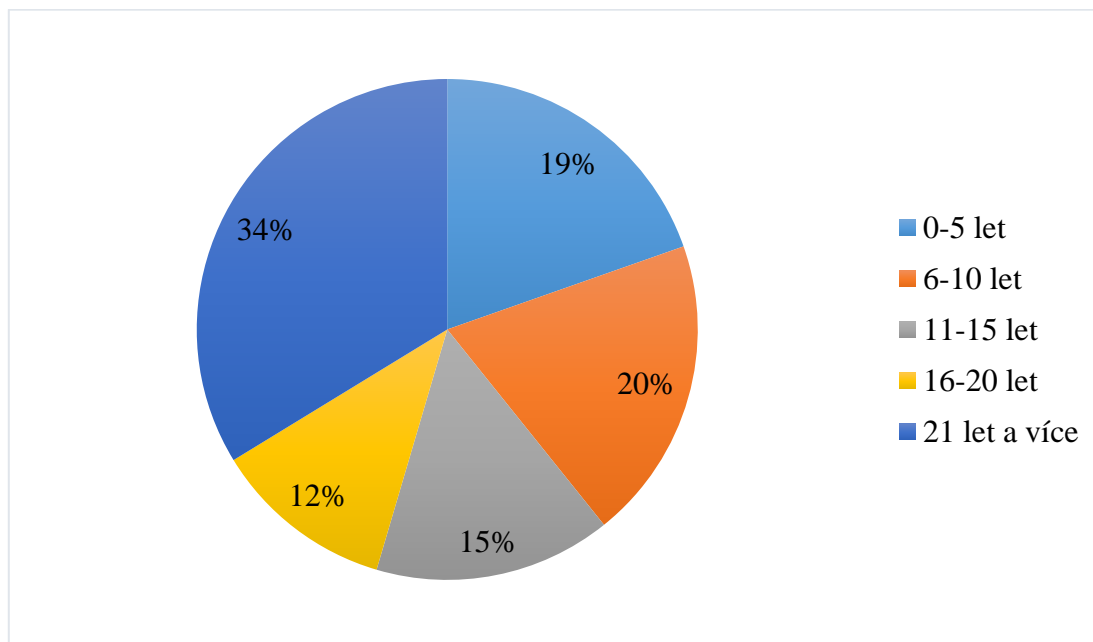
Graf 13 Věk

Otázka číslo třináct. Věk respondentů. Z grafu lze vyčíst, že se výzkumu zúčastnilo 4 % pedagogů ve věku 24 let a méně, 18 % ve věku 25-34 let. Největší zastoupení mají pedagogové středního věku, tedy 28 % respondentů ve věku 35-44 let, 26 % ve věku 45-54 let, dále pak 19 % ve věku 55-64 let. 5 % ve věku 65 let a více. Každé věkové rozmezí mělo v dotazníku zastoupení, což dodává výzkumu velmi dobrou vypovídající hodnotu.

16 Vaše dosavadní praxe ve školství?

Možnosti odpovědí	Responzí
0-5 let	32
6-10 let	32
11-15 let	25
16-20 let	19
21 let a více	55

Tabulka 16 Praxe ve školství

Graf 14 Praxe ve školství

Otázka číslo šestnáct. 34 % učitelů vykonává svoji profesi již 21 let a déle, 20 % učitelů učí 6-10 let, 19 % učí 0-5 let. 15 % učitelů působí ve školství 11-15 let a 12 % působí ve školství 16-20 let.

17 Ve kterém kraji sídlí škola, na které působíte?

Možnosti odpovědí	Responzí	Podíl
Hlavní město Praha	84	51,5 %
Středočeský kraj	11	6,7 %
Jihočeský kraj	4	2,5 %
Plzeňský kraj	0	0 %
Karlovarský kraj	26	16,0 %
Ústecký kraj	0	0 %
Liberecký kraj	0	0 %
Královehradecký kraj	0	0 %
Pardubický kraj	0	0 %
Kraj Vysočina	0	0 %
Jihomoravský kraj	13	8 %
Olomoucký kraj	6	3,7 %
Moravskoslezský kraj	13	8 %
Zlínský kraj	6	3,7 %

Tabulka 17 Působíště

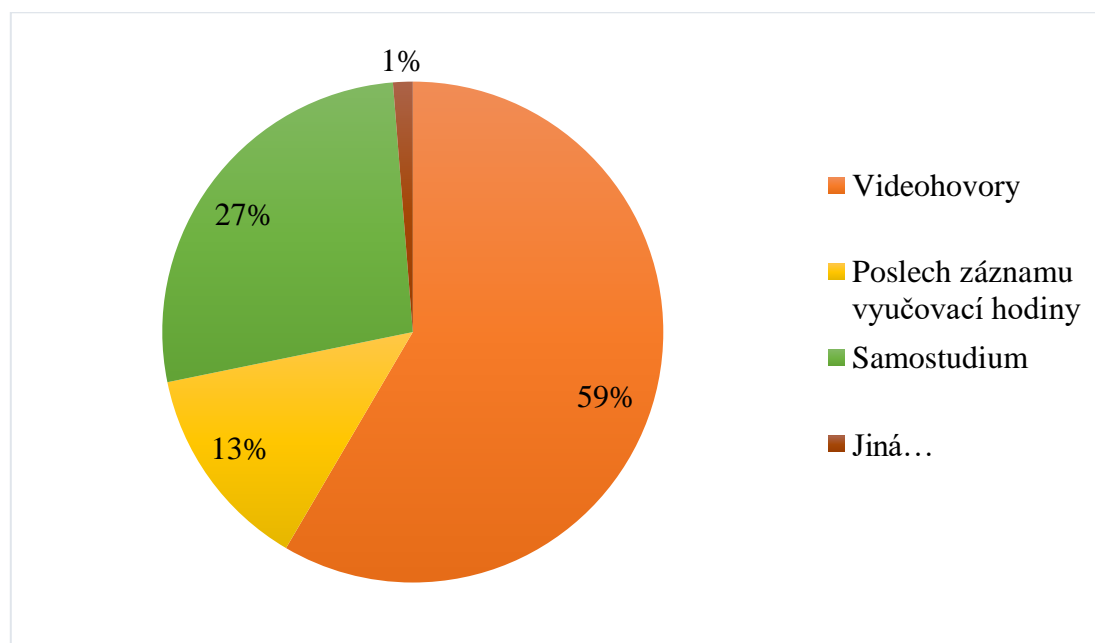
Dotazníkové šetření vyplnili učitelé z 8 krajů České republiky. Nejvíce jich bylo z Hlavního města Prahy a to 84. Dále pak ze Středočeského kraje 11, Jihočeského kraje 4, Karlovarského kraje 26, Jihomoravského kraje 13 učitelů, Olomouckého kraje 6, Moravskoslezského kraje 13 a Zlínského kraje 6 učitelů.

10.2 Výsledky výzkumu dotazníku pro žáky

1 Jaký druh komunikace upřednostňujete v rámci distanční výuky?

Možnosti odpovědí	Responzí
Videohovory	499
Poslech záznamu vyučovací hodiny	114
Samostudium	230
Jiná...	11

Tabulka 18 Druh komunikace

Graf 15 Druh komunikace

První otázka dotazníku pro žáky zjišťovala, jaký druh komunikace nejraději využívají v rámci distančních výuky. Z grafu je patrné, že videohovory, stejně jako u učitelů, jasně převládají nad zbytkem možností (59 %). Následující možností je pro žáky samostudium (27 %) a poslech záznamu vyučovací jednotky (13 %).

2 Seřad'te zařízení, která jsou Vám uživatelsky nejpohodlnější ke komunikaci během distanční výuky?

Odpověď	Známka
Mobilní telefon	2,5
Tablet	3,2
Stolní počítač	2,7
Notebook	1,6

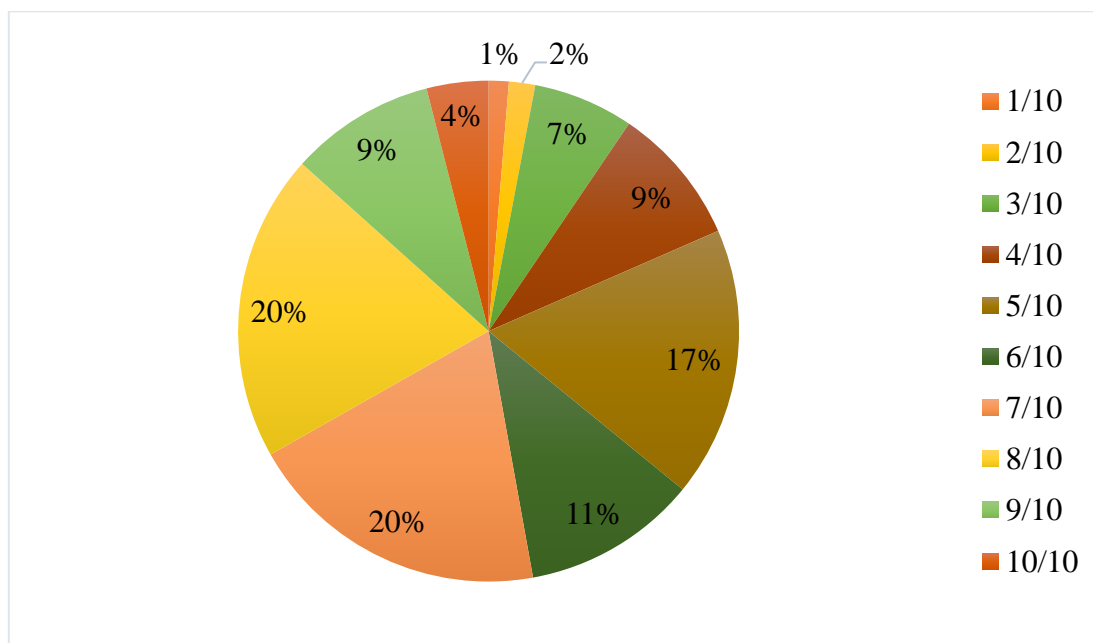
Tabulka 19 Zařízení ke komunikaci

Druhá otázka dotazníku pro žáky byla tzv. seřad'ovací. Dotazovaní měli seřadit tyto čtyři zařízení podle oblíbenosti. 1 jako nejlepší, 4 jako nejhorší. Stejně jako učitelé i žáci volili jako nejpohodlnější zařízení notebook s průměrným hodnocením 1,6. Na posledním místě, s hodnocením 3,2 se také umístil tablet.

3 Jak jste spokojeni s komunikací v prostředí školních informačních systémů? (např. Bakaláři, Edookit)

Odpověď	Responzí
1/10	9
2/10	12
3/10	45
4/10	65
5/10	126
6/10	81
7/10	142
8/10	143
9/10	68
10/10	29

Tabulka 20 Školní informační systémy

Graf 16 Školní informační systémy

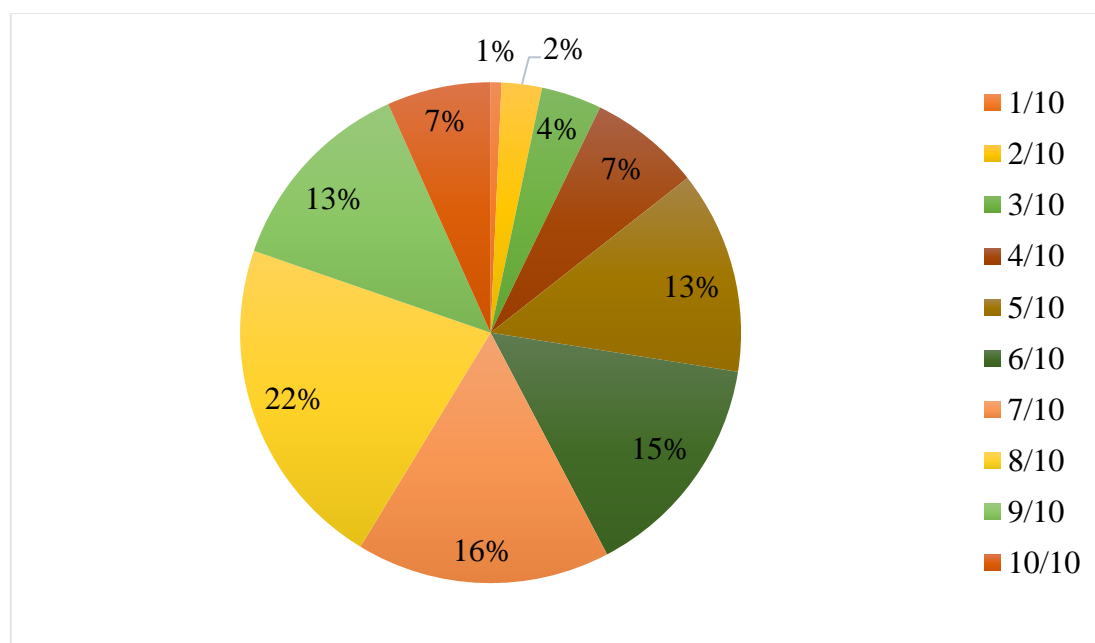
PRŮMĚR 6,4/10

Třetí otázka pro žáky dotazníku byla stejná jako pro učitele. Tedy, jak jsou spokojeni s programy, které využívají v rámci prostředí školních informačních systémů. Ze 720 odpovědí plyne, že spokojenost u těchto programů je velmi podobná výsledku u dotazníku pro učitele, tudíž také lehce nad průměrem. Průměrné hodnocení je 6,4 z 10. U žáků se domnívám, že je toto hodnocení ovlivněno větší vyspělostí v rámci informačních technologií a tím pádem mohou být uživatelsky náročnější. Následně zaznamenávají více chyb a mohou být v hodnocení kritičtější.

4 Jak jste spokojeni s online komunikací prostřednictvím videohovorů? (např. Microsoft Teams, Google Meet, Zoom)

Odpověď	Responzí
1/10	5
2/10	19
3/10	28
4/10	52
5/10	94
6/10	106
7/10	118
8/10	155
9/10	93
10/10	48

Tabulka 21 Komunikace prostřednictvím videohovorů

Graf 17 Komunikace prostřednictvím videohovorů

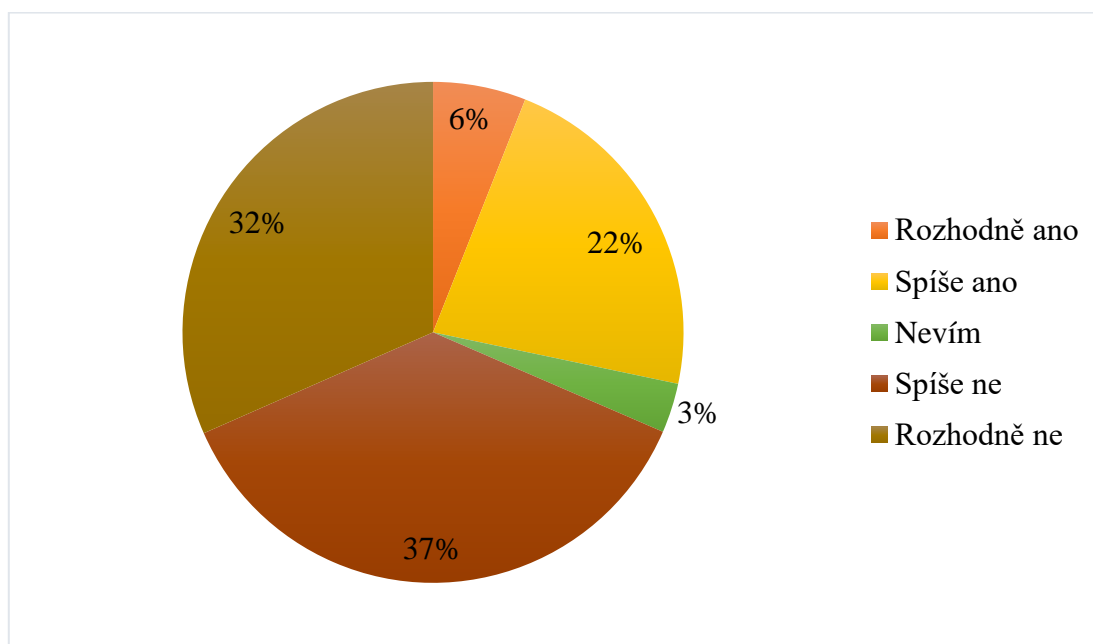
PRŮMĚR 6,7/10

Čtvrtá otázka zkoumala – jak jsou spokojeni s online komunikací prostřednictvím videohovorů. Žáci nevidí tento způsob komunikace tak pozitivně, jak učitelé (7,6 z 10). Průměrné hodnocení u žáků vyšlo 6,7 z 10. Domnívám se, že hlavním důvodem může být osobnost žáka. Někdo je spíše introvert, a z tohoto pro něho nemusí být vizuální kontakt v rámci videohovorů komfortní. Naopak extroverti se v této pozici cítí velmi dobře a nedělá jim sebemenší problém komunikovat na kameru.

5 Využíváte v rámci distanční výuky ke komunikaci s Vaším učitelem tzv. komunikátory? (např. WhatsApp, Facebook Messenger, Slack, Skype)

Možnosti odpovědí	Responzí
Rozhodně ano	43
Spíše ano	161
Nevím	23
Spíše ne	266
Rozhodně ne	228

Tabulka 22 Komunikátory

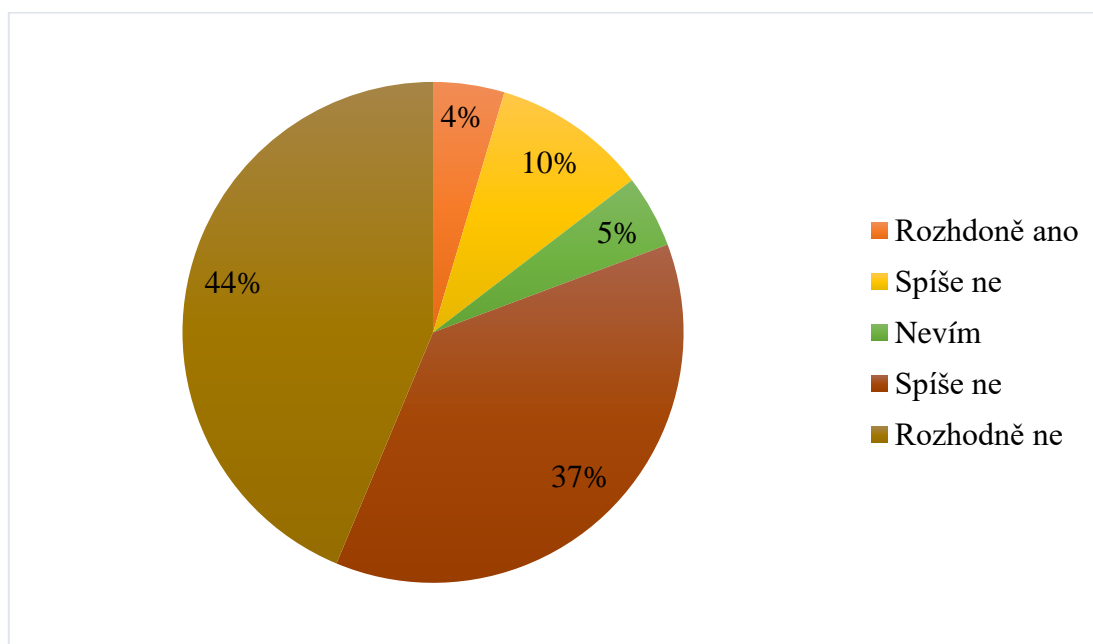
Graf 18 Komunikátory

Otázka číslo pět zjišťovala, zda žáci využívají možností komunikátorů ke komunikaci s učiteli v rámci distanční výuky. Z grafu jednoznačně vyplývá, že většina žáků, stejně jako učitelé, volila spíše negativní odpovědi. Spíše ne 37 % a rozhodně ne 32 %. Domnívám se, že u žáků je tento výsledek ovlivněn především přirozeným respektem k učitelům, a proto raději volí formální druh komunikace. Komunikátory tedy nejsou tou správnou volbou, jak efektivně komunikovat s učiteli při distanční výuce.

6 Využíváte v rámci distanční výuky telefonní hovory ke komunikaci s Vaším učitelem?

Možnosti odpovědí	Responzí
Rozhodně ano	33
Spíše ano	72
Nevím	34
Spíše ne	267
Rozhodně ne	315

Tabulka 23 Telefonní hovory

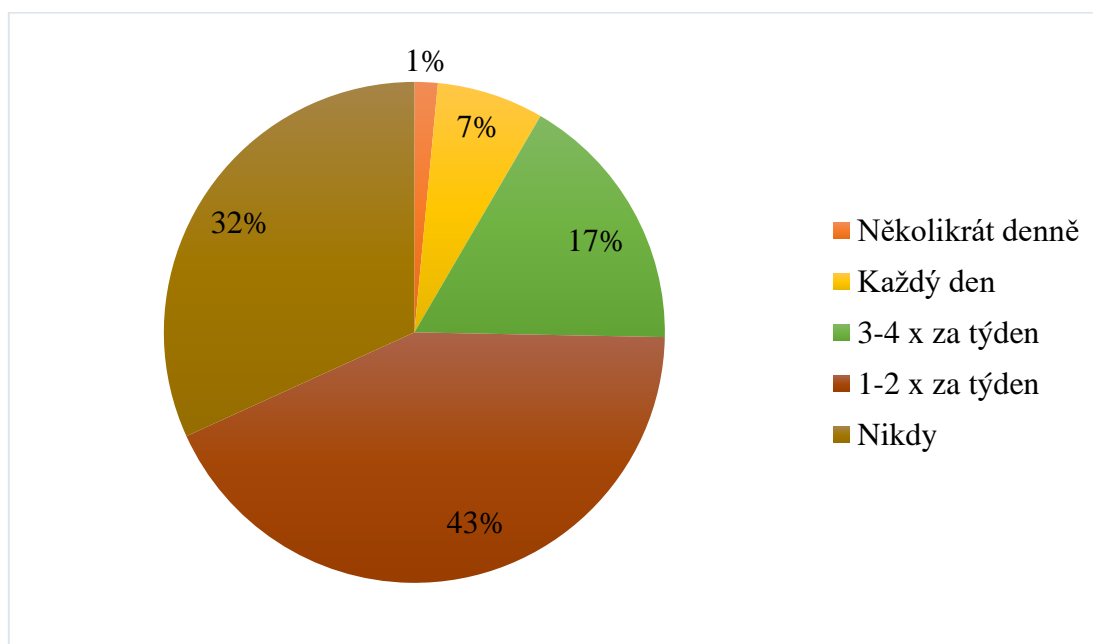
Graf 19 Telefonní hovory

Otázka číslo šest zkoumala, zda žáci využívají telefonních hovorů ke komunikaci se svými učiteli, což souvisí s předchozí otázkou. Žáci byli ještě kritičtější k této otázce a 37 % respondentů volilo možnost spíše ne a 44 % rozhodně ne, což je o 14 % více než učitelé. Žáci tak potvrzují odpovědi učitelů, že telefonní hovory jsou pravděpodobně příliš osobní záležitostí ve vztahu žák – učitel.

7 Jak často v rámci distanční výuky komunikujete s Vaším učitelem prostřednictvím e-mailu?

Možnosti odpovědí	Responzí
Několikrát denně	11
Každý den	50
3-4 x za týden	122
1-2 x za týden	309
Nikdy	229

Tabulka 24 Komunikace přes e-mail

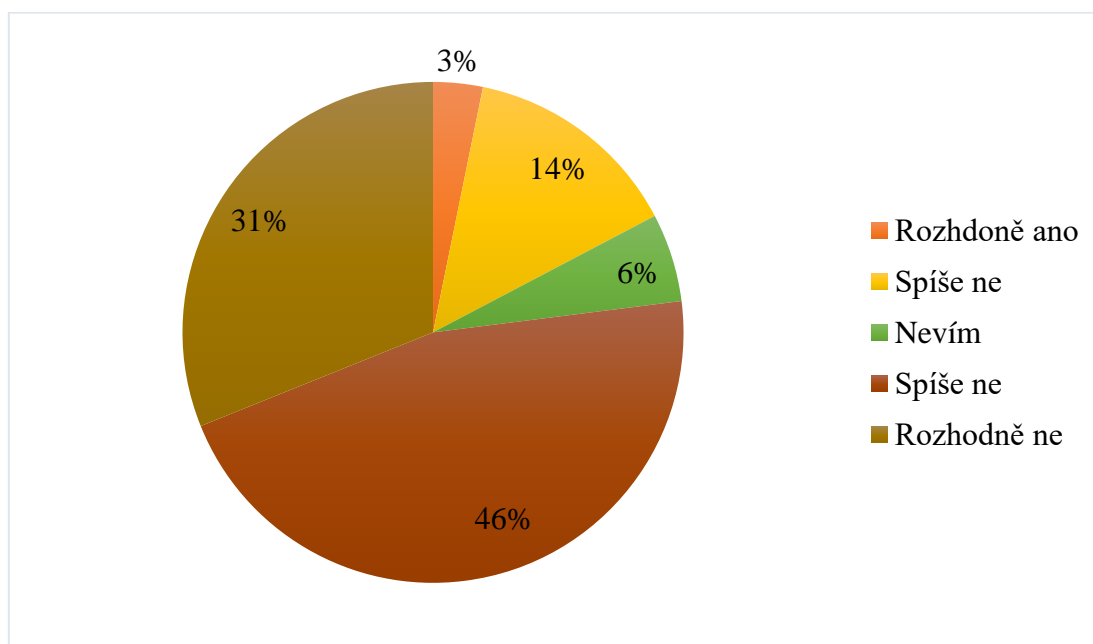
Graf 20 Komunikace přes e-mail

Otázka číslo sedm – jak často žáci komunikují se svým učitelem prostřednictvím e-mailu. Z grafu můžeme vyčíst velmi zajímavé číslo, že 32 % žáků zvolilo odpověď nikdy. Pravděpodobně žáci, kteří volili tento typ odpovědi, primárně využívají komunikace v rámci školních informačních systémů. Dále pak 43 % žáků volilo možnost 1-2 x za týden, 3-4 x za týden zvolilo 17 % dotazovaných žáků a dokonce 7 % komunikuje se svým učitelem prostřednictvím e-mailu každý den. Tyto výsledky také mohou ukazovat na určitý posun směrem ke zlepšení celkové digitalizace na školách.

8 Využíváte možnosti individuálních konzultací s Vaším učitelem i mimo rozvrh povinné distanční výuky?

Možnosti odpovědí	Responzí
Rozhodně ano	23
Spíše ano	102
Nevím	41
Spíše ne	331
Rozhodně ne	224

Tabulka 25 Individuální konzultace

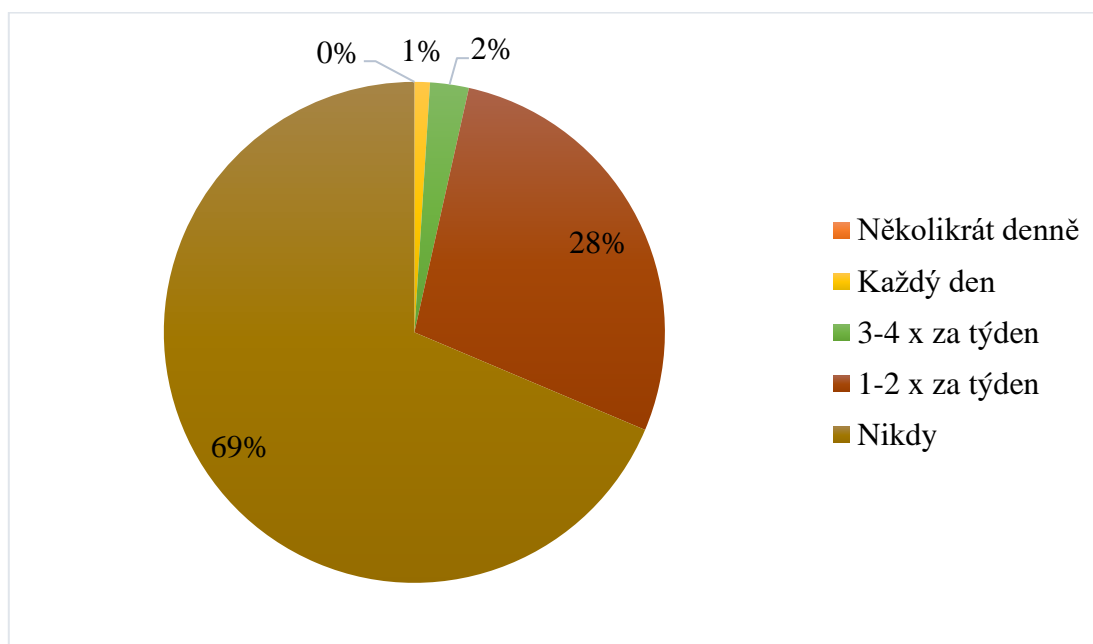
Graf 21 Individuální konzultace

V otázce číslo osm jsem zjišťoval, zda žáci využívají možností individuálních konzultací se svým učitelem i mimo rozvrh povinné distanční výuky. Odpovědi jsou tu jednoznačné, celých 77 % (46 % spíše ne a 31 % rozhodně ne) z dotazovaných žáků nevyužívá možností individuálních konzultací.

9 V průběhu jednoho týdne – jak často využíváte možnosti individuálních konzultací s Vaším učitelem mimo rozvrh povinné distanční výuky?

Možnosti odpovědí	Responzí
Několikrát denně	0
Každý den	7
3-4 x za týden	18
1-2 x za týden	201
Nikdy	495

Tabulka 26 Využívání individuálních konzultací

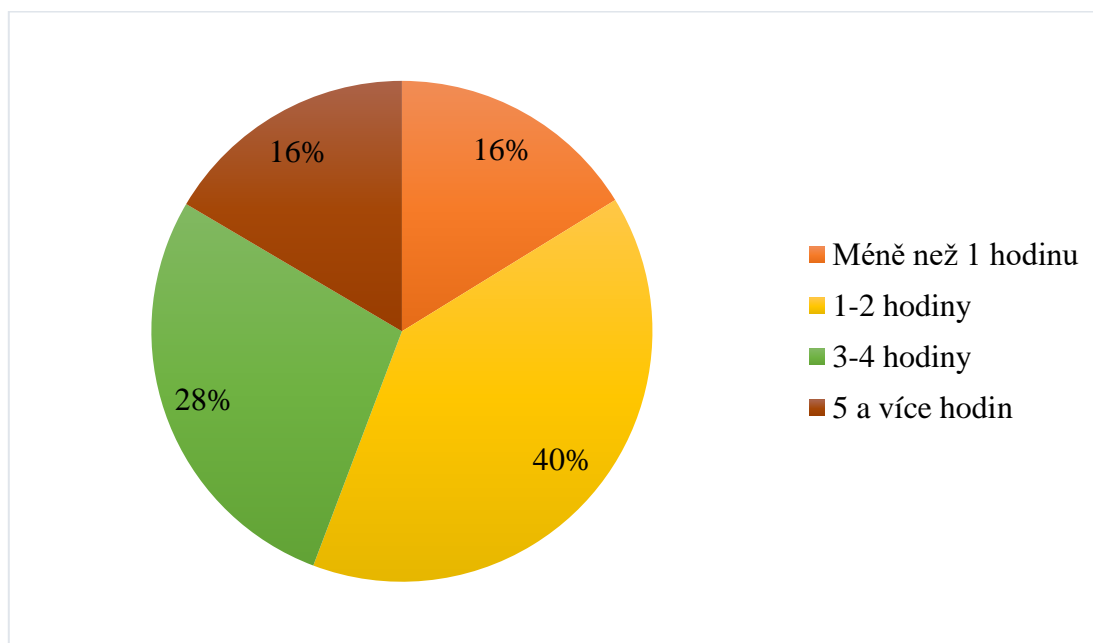
Graf 22 Využívání individuálních konzultací

Otázka číslo osm navazuje na předchozí otázku. Zde jsem se žáků dotazoval, jak často využívají individuálních konzultací v průběhu jednoho týdne. Z grafu vyplývá, že 69 % žáků nikdy nevyužívá možnosti individuální komunikace.

10 Kolik času denně věnujete samostudiu během distanční výuky?

Možnosti odpovědí	Responzí
Méně než 1 hodinu	117
1-2 hodiny	285
3-4 hodiny	200
5 a více hodin	119

Tabulka 27 Samostudium

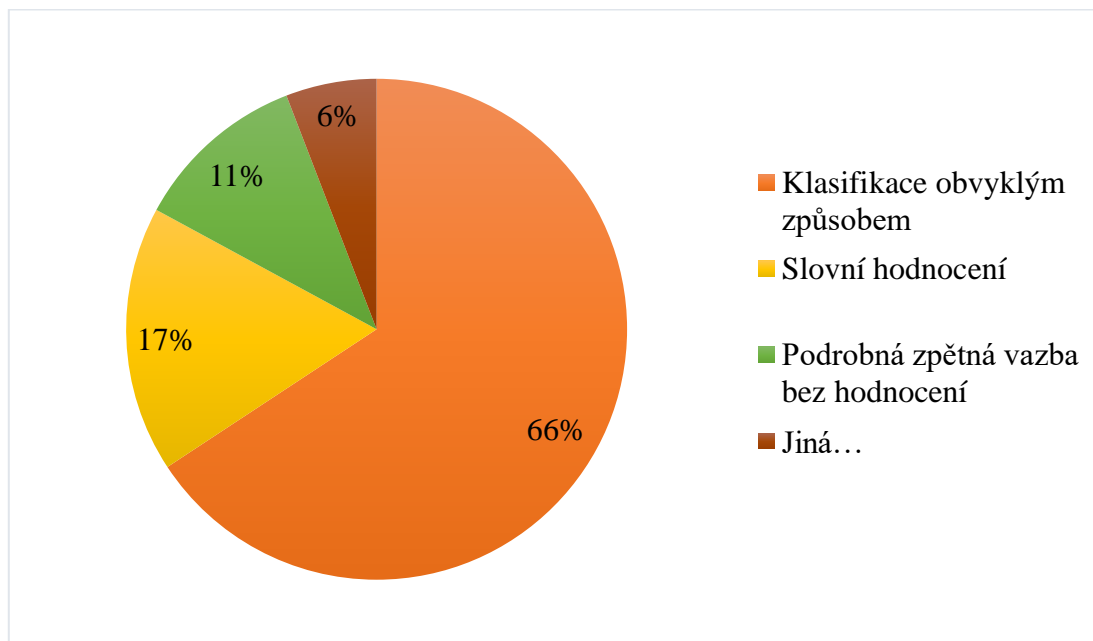
Graf 23 Samostudium

Otázka číslo deset – kolik času denně žáci věnují samostudiu během distanční výuky. Jak zobrazuje graf, výsledky jsou přibližně stejně rozděleny od možnosti méně než 1 hodina až k 5 a více hodinám denně samostudia. Nejvíce, tedy 40 % dotazovaných žáků tráví samostudiem 1-2 hodiny denně. Dále pak 28 % dotázaných žáků tráví samostudiem 3-4 hodiny denně a shodně 16 % dotázaných žáků tráví samostudiem méně než 1 hodinu nebo naopak 5 a více hodin.

11 Jakým způsobem učitel hodnotí Vaše výkony během distanční výuky?

Odpověď	Responzí
Klasifikace obvyklým způsobem	574
Slovní hodnocení	150
Podrobná zpětná vazba bez hodnocení	98
Jiná...	51

Tabulka 28 Způsob hodnocení

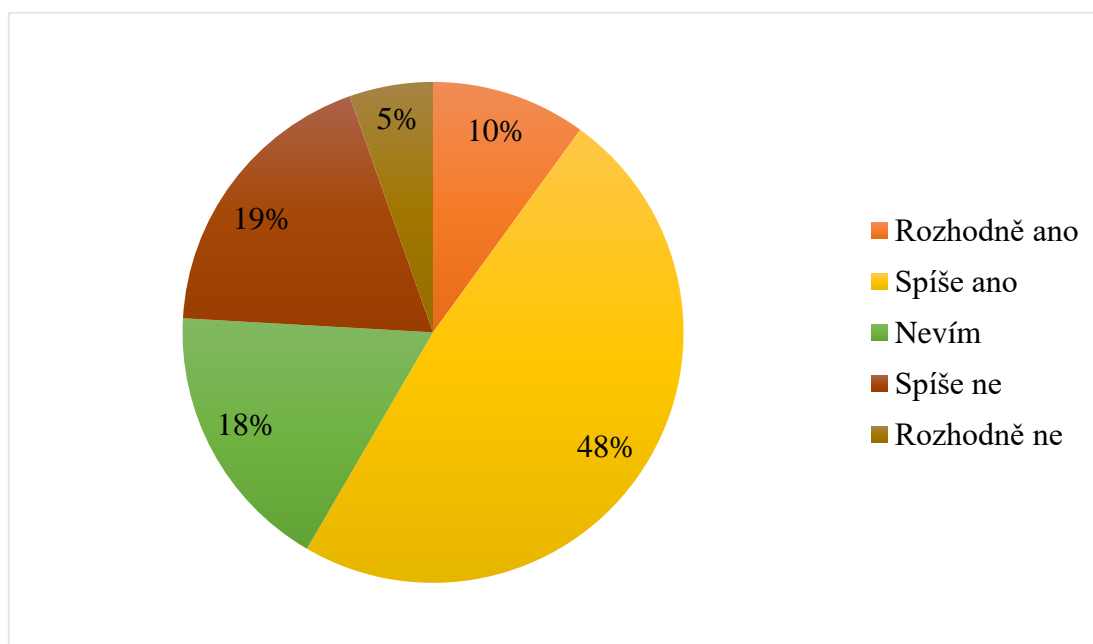
Graf 24 Způsob hodnocení

Otázka číslo jedenáct zkoumala, jakou formou jsou žáci hodnoceni během distanční výuky. Odpovědi žáků opět potvrdili výsledky dotazníku pro učitele. 66 % zvolilo klasifikaci obvyklým způsobem, případně kombinaci známek a slovního hodnocení.

12 Jste spokojeni s rychlostí hodnocení Vašich odevzdaných úkolů v rámci distanční výuky?

Možnosti odpovědí	Responzí
Rozhodně ano	72
Spíše ano	349
Nevím	126
Spíše ne	135
Rozhodně ne	39

Tabulka 29 Hodnocení úkolů

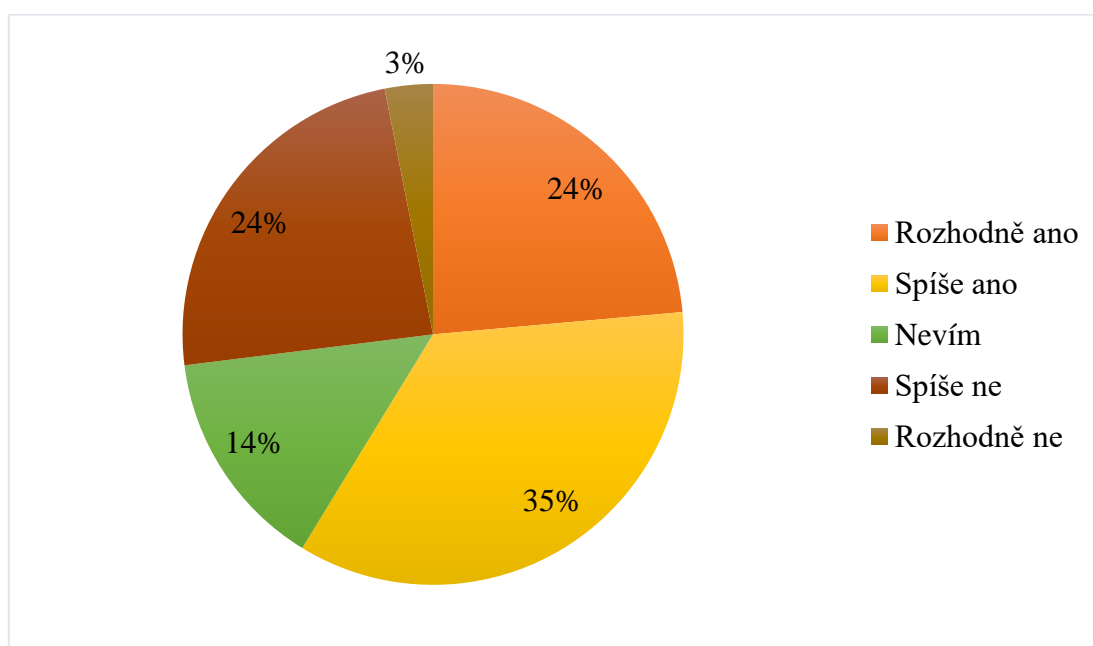
Graf 25 Hodnocení úkolů

Ve dvanácté otázce jsem se dotazoval žáků, jak jsou spokojeni s rychlostí hodnocení odevzdaných úkolů. Vzhledem k tomu, že 48 % odpovědělo spíše ano a 10 % rozhodně ano, domnívám se, že mezi žáky převládá spokojenost s tím, jakou rychlostí učitelé hodnotí jejich výkony.

13 Zaznamenali jste rozdíl v přístupu a projevu Vašeho učitele při distanční výuce oproti prezenční výuce?

Možnosti odpovědí	Responzí
Rozhodně ano	170
Spíše ano	254
Nevím	103
Spíše ne	172
Rozhodně ne	22

Tabulka 30 Rozdíl v přístupu a projevu

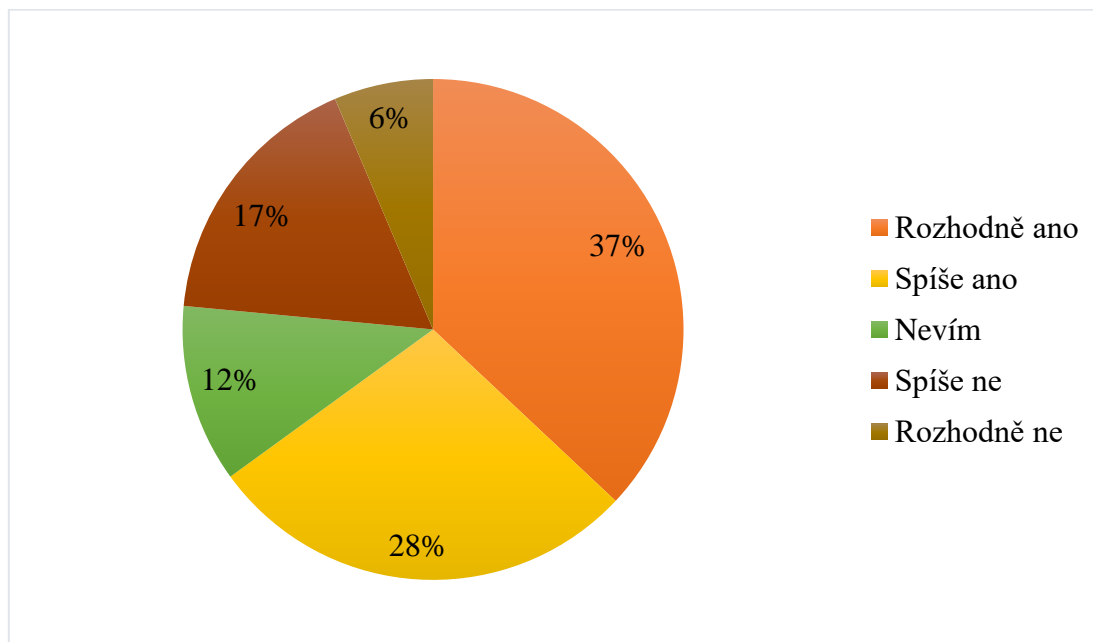
Graf 26 Rozdíl v přístupu a projevu

Otázka číslo třináct zjišťovala, zda žáci zaznamenali rozdíl v přístupu a projevu učitelů při distanční výuce. Jak lze vyčíst z grafu, 35 % odpovědělo spíše ano, 24 % rozhodně ano, 24 % spíše ne, 14 % odpovědělo neurčitě a 3 % odpovědí byla rozhodně ne.

14 Chybí Vám přímý osobní kontakt a komunikace s učitelem?

Možnosti odpovědí	Responzí
Rozhodně ano	267
Spíše ano	202
Nevím	83
Spíše ne	123
Rozhodně ne	46

Tabulka 31 Přímý osobní kontakt

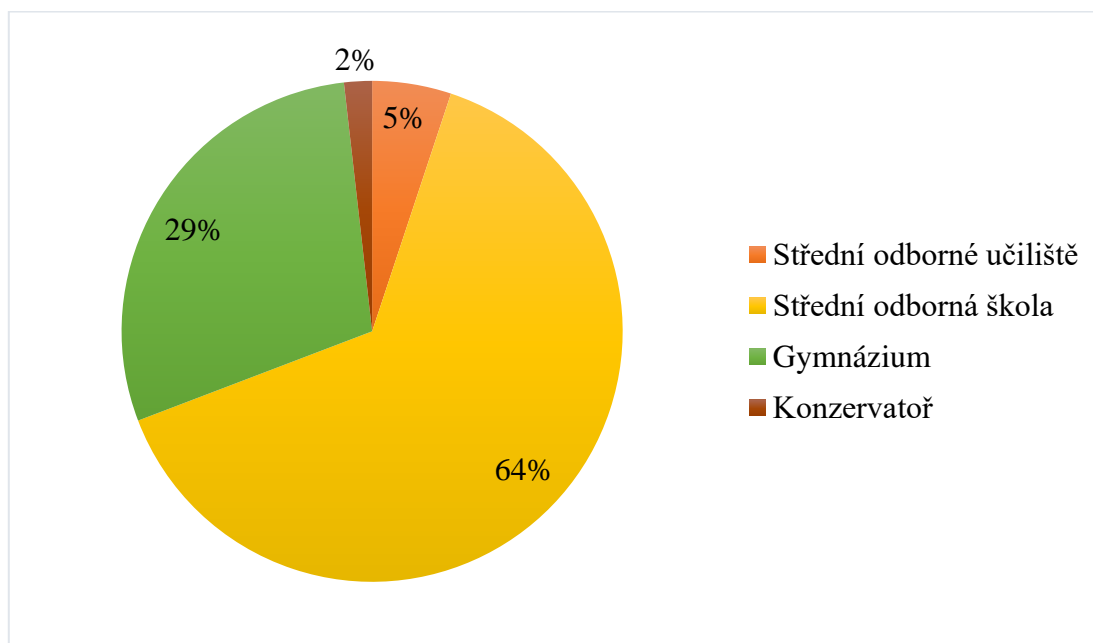
Graf 27 Přímý osobní kontakt

Další neméně důležitá otázka se týkala sociálního kontaktu nebo sociálních potřeb žáků. Z výzkumu vyplývá, že 65 % žáků (37 % rozhodně ano a 28 % spíše ano) chybí přímý kontakt a komunikace s učitelem i spolužáky. Tento aspekt distanční výuky považují za největší problém a myslím si, že to může mít negativní dopad na sociální pohodu žáků.

15 Jaký typ školy studujete?

Možnosti odpovědí	Responzí
Střední odborné učiliště	37
Střední odborná škola	462
Gymnázium	209
Konzervatoř	13

Tabulka 32 Typ školy

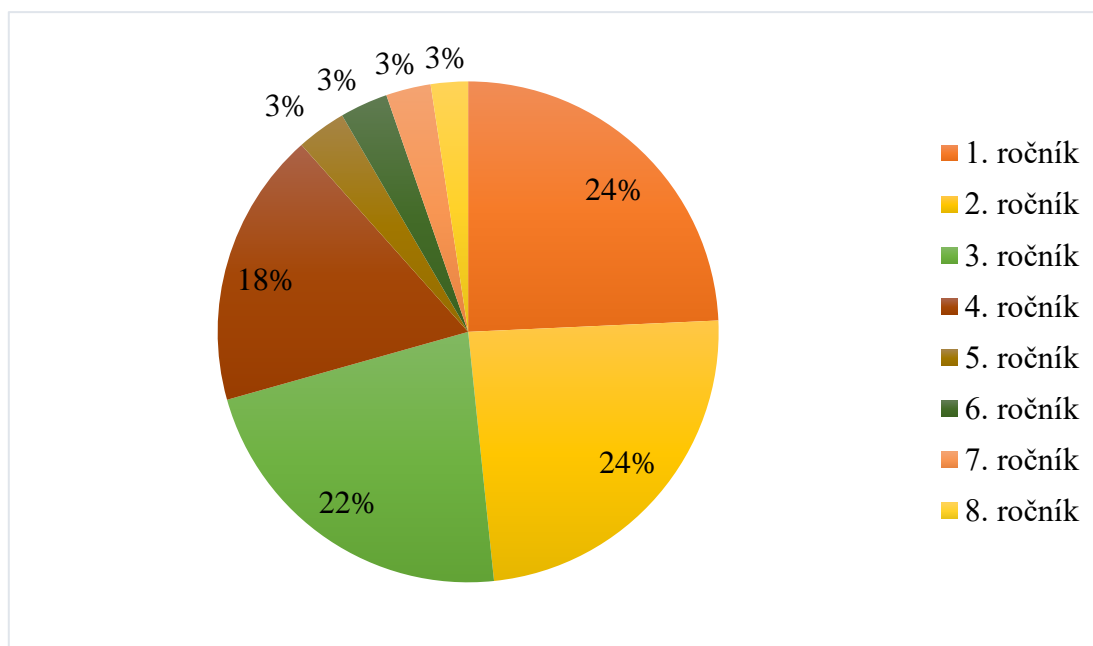
Graf 28 Typ školy

V otázce číslo patnáct měli žáci vyplnit typ školy, na které studují. Nejvíce, tedy 462 žáků (64 %) studuje na střední odborné škole. 209 žáků (29 %) studuje na gymnáziích. 37 žáků studuje na středním odborném učilišti a 13 žáků, kteří se zúčastnili výzkumu, studuje na konzervatoři.

16 Který ročník studujete?

Možnosti odpovědí	Responzí
1. ročník	175
2. ročník	174
3. ročník	161
4. ročník	128
5. ročník	23
6. ročník	22
7. ročník	21
8. ročník	17

Tabulka 33 Ročník studia

Graf 29 Ročník studia

Z grafu číslo 29 lze vyčíst, že se výzkumu zúčastnili žáci všech ročníků středních škol, gymnázií i konzervatoří. Nejvíce dotazníků vyplnili žáci z 1. a 2. ročníků.

17 Ve kterém kraji sídlí škola, kterou studujete?

Možnosti odpovědí	Responzí	Podíl
Hlavní město Praha	185	25,7 %
Středočeský kraj	4	0,6 %
Jihočeský kraj	1	0,1 %
Plzeňský kraj	0	0 %
Karlovarský kraj	307	42,6 %
Ústecký kraj	0	0 %
Liberecký kraj	0	0 %
Královehradecký kraj	0	0 %
Pardubický kraj	0	0 %
Kraj Vysočina	0	0 %
Jihomoravský kraj	0	0 %
Olomoucký kraj	120	16,6 %
Moravskoslezský kraj	66	9,2 %
Zlínský kraj	38	5,3 %

Tabulka 34 Působíště

Dotazníkové šetření vyplnili žáci ze 7 krajů České republiky. Nejvíce responzí bylo z Karlovarského kraje a to 307. Dále pak z Hlavního města Prahy 185 žáků, Olomouckého kraje 120, Moravskoslezského kraje 66, Zlínského kraje 38 žáků, Středočeského kraje 4 a z Jihočeského kraje 1 žák.

11 VÝSLEDNÁ INTERPRETACE ZÍSKANÝCH DAT

Na základě výše uvedeného výzkumného šetření bylo zjištěno, že současná distanční výuka nebyla v prvních měsících zásadní změnou v celkovém edukačním procesu. Učitelé i žáci byli nuceni pracovat s technikou, naučit se nové aplikace například v prostředí Office 365, čímž došlo k rozšíření jejich digitální gramotnosti. Změna metodiky výuky vede u učitelů k časově náročnějším přípravám na vyučovací jednotku.

Pro mnohé žáky byla i tato forma výuky dostačující. Bylo však nutné vytvořit pro některé žáky adekvátní podmínky, které splňují jejich specifické potřeby. Při výběru platformy ke komunikaci by bylo vhodné zapojit do výběru i žáky a zjistit tak, jak se jim s ní pracuje a která je pro ně nejefektivnější. Došlo by tak k aktivní interakci mezi učitelem a žákem a také k upevnění interpersonálních vztahů v třídním kolektivu. Žáci, kteří nejsou na vzdělávání v distanční výuce dostatečně připraveni a nejsou ochotni mu věnovat potřebný čas, se bez kontaktu s učitelem neobejdou.

ZÁVĚR

Bakalářská práce na téma komunikace mezi učitelem a žáky se zabývala efektivní komunikací v rámci distanční výuky. V teoretické části vymezují některé klíčové pojmy z komunikace, z verbální a nonverbální komunikace a dále také z pedagogické komunikace. V praktické části zjišťují, jak tato komunikace mezi učitelem a žáky probíhá.

Z výsledků průzkumu je patrné, že režim vzdělávání distanční výukou nevykazuje výrazných rozdílů od prezenčního vzdělávání.

Profesní kvality učitelů jsou tak velké, že tyto změny ve vzdělávání přijali a snaží se nemít výrazné rozdíly při výkonu své práce. Ke své práci používají převážně notebooky. Seznamují se s novými programy a učí se s nimi pracovat. Zde je ještě prostor pro zlepšení schopností učitelů. Žáci jsou v této oblasti výrazně vyspělejší.

Učitelé vnímají distanční výuku stejně plnohodnotnou jako prezenční výuku, tzn., že plnění povinností školního vzdělávacího programu zůstává neměnné. Příprava je náročnější, protože při výuce používají více technologií než doposud, a to je pro ně nové. Hodnocení výsledků práce známkami je pro učitele i pro žáka zaběhlá forma, nabízí přehlednost a částečně je i pro žáky motivující a vyhovuje jim. Učitelé jsou spokojeni s odevzdáváním domácích úkolů a žáci jsou natolik vyspělí, že přijímají vypracovávání úkolů za běžnou součást vzdělávání.

Obě skupiny zaznamenávají rozdíly v chování a projevech osob skupiny druhé. Zde je nutné brát v potaz osobnost každého jedince, každý tuto změnu vnímá způsobem sobě vlastním. Právě v této oblasti je prostor pro rozvoj našich komunikačních dovedností.

Tato forma vzdělávání ukazuje také jinou tvář našich žáků. Vystupuje zde do popředí vyspělost, sebekázeň, disciplína. Právě takto se formují budoucí studenti vysokých škol, kde je vzdělávání převážně samostudiem běžné.

Je nutné zmínit, že distanční vzdělávání je méně vhodné například v prostředí středních odborných učilišť. Nutná praxe pro osvojení všech dovedností zde chybí, a je potřeba hledat doplňující prostředky k dokonalému studiu. Tohoto výzkumu se

zúčastnila velmi malá část respondentů z těchto škol a moje závěry jsou pouze úvahové.

Jako svůj nejvýznamnější poznatek uvádím, že dočasnou změnu režimu vzdělávání učitelé i žáci ochotně přijímají, což dokazují také svými výsledky. Obě skupiny dotazovaných uvádějí, že je pro ně velmi důležitý vizuální kontakt, proto nejvíce upřednostňují videohovory. Pro učitelé i pro žáky jsou sociální kontakty stále důležité a právě proto, že se prostor pro přímou komunikaci zužuje, je třeba ji neopomíjet. Závěrem si dovoluji citovat Paula Watzlawicka: „Nelze nekomunikovat“.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

ČECHOVÁ, Marie, Marie KRČMOVÁ a Eva MINÁŘOVÁ. *Současná stylistika*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. ISBN 978-80-7106-961-4.

DEVITO, Joseph A. *Základy mezilidské komunikace: 6. vydání*. Translated by Jiří Rezek. 1. vyd. Praha: Grada, 2008. 502 s. ISBN 9788024720180.

GAVORA, P. *Učitel a žáci v komunikaci*. Brno: Paido, 2005. ISBN 80-7315-104-9.

KLENKOVÁ, J. *Logopedie*. 1. vyd. Praha: Grada publishing, 2006. 229 s. edice psychologické a pedagogické literatury. ISBN 80-247-1110 – 9.

LINHARTOVÁ, Dana. *Pedagogická komunikace pro učitele*. 1. vydání. Brno: MZLU, 2001. 74 s. ISBN 80-7157-556-9.

MAREŠ, J. -- BARAN, P. -- ČERVINKA, L. -- KŘIVOHLAVÝ, J. *Komunikace ve škole*. Brno: Masarykova univerzita, 1995. ISBN 80-210-1070-3.

MIKULÁŠTÍK, M. *Komunikační dovednosti v praxi*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2339-6.

NELEŠOVSKÁ, A. *Pedagogická komunikace v teorii a praxi*. Praha: Grada, 2005. ISBN 80-247-0738-1.

VYBÍRAL, Zbyněk. *Psychologie komunikace*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2009. 320 s. ISBN 978-80-7467-387-1.

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Druh komunikace.....	32
Tabulka 2 Nejvhodnější zařízení ke komunikaci.....	33
Tabulka 3 Školní informační systémy	34
Tabulka 4 Komunikace prostřednictvím videohovorů	35
Tabulka 5 Komunikátory	36
Tabulka 6 Telefonní hovory	37
Tabulka 7 Individuální konzultace	38
Tabulka 8 Plnění ŠVP.....	39
Tabulka 9 Náročnost jednotlivých činností v jednom týdnu	40
Tabulka 10 Příprava výukových materiálů	41
Tabulka 11 Způsob hodnocení.....	42
Tabulka 12 Spokojenost s prací žáků během distanční výuky	43
Tabulka 13 Rozdíl v přístupu a projevu.....	44
Tabulka 14 Typ školy	45
Tabulka 15 Věk.....	46
Tabulka 16 Praxe ve školství	47
Tabulka 17 Působíště	48
Tabulka 18 Druh komunikace.....	49
Tabulka 19 Zařízení ke komunikaci	50
Tabulka 20 Školní informační systémy	51
Tabulka 21 Komunikace prostřednictvím videohovorů	52
Tabulka 22 Komunikátory	53
Tabulka 23 Telefonní hovory	54
Tabulka 24 Komunikace přes e-mail	55
Tabulka 25 Individuální konzultace	56
Tabulka 26 Využívání individuálních konzultací	57
Tabulka 27 Samostudium	58
Tabulka 28 Způsob hodnocení.....	59
Tabulka 29 Hodnocení úkolů.....	60
Tabulka 30 Rozdíl v přístupu a projevu.....	61
Tabulka 31 Přímý osobní kontakt.....	62

Tabulka 32 Typ školy	63
Tabulka 33 Ročník studia	64
Tabulka 34 Působíště	65

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1 Druh komunikace	32
Graf 2 Školní informační systémy	34
Graf 3 Komunikace prostřednictvím videohovorů	35
Graf 4 Komunikátory	36
Graf 5 Telefonní hovory	37
Graf 6 Individuální konzultace	38
Graf 7 Plnění ŠVP.....	39
Graf 8 Příprava výukových materiálů	41
Graf 9 Způsob hodnocení	42
Graf 10 Spokojenost s prací žáků během distanční výuky	43
Graf 11 Rozdíl v přístupu a projevu	44
Graf 12 Typ školy	45
Graf 13 Věk	46
Graf 14 Praxe ve školství.....	47
Graf 15 Druh komunikace	49
Graf 16 Školní informační systémy	51
Graf 17 Komunikace prostřednictvím videohovorů	52
Graf 18 Komunikátory	53
Graf 19 Telefonní hovory	54
Graf 20 Komunikace přes e-mail.....	55
Graf 21 Individuální konzultace	56
Graf 22 Využívání individuálních konzultací.....	57
Graf 23 Samostudium	58
Graf 24 Způsob hodnocení	59
Graf 25 Hodnocení úkolů	60
Graf 26 Rozdíl v přístupu a projevu	61
Graf 27 Přímý osobní kontakt.....	62
Graf 28 Typ školy	63
Graf 29 Ročník studia	64

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1: Vzor dotazníku pro učitele

Příloha 2: Vzor dotazníku pro žáky

Příloha 1: Vzor dotazníku pro učitele

KOMUNIKACE MEZI UČITELEM A ŽÁKEM BĚHEM DISTANČNÍ VÝUKY

Vážení učitelé,

rád bych Vás požádal o anonymní vyplnění tohoto dotazníku, který je součástí průzkumu v rámci mé bakalářské práce. Cílem tohoto dotazníkového šetření je posoudit dosavadní zkušenosti a vytvořit co nejefektivnější model komunikace pro další vzdělávání v distanční výuce.

Děkuji za Váš čas, který tomuto dotazníku věnujete.

1 Jaký druh komunikace upřednostňujete v rámci distanční výuky?

Vyberte jednu nebo více odpovědí

- Videohovory
- Nahrávka vlastní hodiny
- Individuální konzultace
- Jiná... _____

2 Seřad'te zařízení, která jsou Vám uživatelsky nejpohodlnější ke komunikaci během distanční výuky?

Změňte pořadí položek dle svých preferencí (1. - nejdůležitější, poslední – nejméně používané)

- ^ Mobilní telefon
- ^ Tablet
- ^ Stolní počítač
- ^ Notebook

3 Jak jste spokojeni s komunikací v prostředí školních informačních systémů? (např. Bakaláři, Edookit)

1 - nejsem vůbec spokojen 10 - jsem maximálně spokojen

☆☆☆☆☆☆☆☆☆☆ ___ / 10

4 Jak jste spokojení s komunikací prostřednictvím videohovorů? (např. Microsoft Teams, Google Meet, Zoom)

1 - nejsem vůbec spokojen 10 - jsem maximálně spokojen

☆☆☆☆☆☆☆☆☆☆ ___ / 10

5 Využíváte v rámci distanční výuky ke komunikaci s Vašimi žáky tzv. komunikátory? (např. WhatsApp, Facebook Messenger, Slack, Skype)

Vyberte jednu odpověď

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Nevím
- Spíše ne
- Rozhodně ne

6 Využíváte v rámci distanční výuky telefonní hovory ke komunikaci s Vašimi žáky?

Vyberte jednu odpověď

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Nevím
- Spíše ne
- Rozhodně ne

7 Jak velká část žáků využívá možností individuálních konzultací?

Vyberte jednu odpověď

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Nevím
- Spíše ne

- Rozhodně ne

8 Jste schopen/schopna v rámci distanční výuky splnit školní vzdělávací program?

Vyberte jednu odpověď

- Rozhodně ano
 Spíše ano
 Nevím
 Spíše ne
 Rozhodně ne

9 Seřad'te Vaše jednotlivé činnosti podle časové náročnosti v rámci jednoho týdne distanční výuky

Změňte pořadí položek dle svých preferencí (1. - časově nejnáročnější, poslední – časově nejméně náročná)

- ^ Hodnocení práce žáků
^ Komunikace s žáky
^ Výuka
^ Příprava výukových materiálů
^ Osobní profesní rozvoj
^ Jiné

10 Kolik času denně věnujete přípravě výukových materiálů pro distanční výuku?

Vyberte jednu odpověď

- 1-2 hodiny
 3-4 hodiny
 5 a více hodin

11 Jakým způsobem hodnotíte výkony Vašich žáků během distanční výuky?

Vyberte jednu nebo více odpovědí

- Klasifikace obvyklým způsobem

- Slovní hodnocení
- Podrobná zpětná vazba bez hodnocení
- Jiná... _____

12 Jste spokojeni s tím, jak žáci doma pracují během distanční výuky?

Vyberte jednu odpověď

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Nevím
- Spíše ne
- Rozhodně ne

13 Zaznamenali jste rozdíl v přístupu a projevu Vašich žáků při distanční výuce oproti prezenční výuce?

Vyberte jednu odpověď

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Nevím
- Spíše ne
- Rozhodně ne

14 Na jakém typu školy působíte?

Vyberte jednu odpověď

- Střední odborné učiliště
- Střední odborná škola
- Gymnázium
- Konzervatoř

15 Věk

Vyberte jednu odpověď

- 24 a méně
- 25-34 let
- 35-44 let
- 45-54 let
- 55-64 let
- 65 a více

16 Vaše dosavadní praxe ve školství?

Vyberte jednu odpověď

- 0-5 let
- 6-10 let
- 11-15 let
- 16-20 let
- 21 let a více

17 Ve kterém kraji sídlí škola, na které působíte?

Vyberte jednu odpověď

- Hlavní město Praha
- Středočeský kraj
- Jihočeský kraj
- Plzeňský kraj
- Karlovarský kraj
- Ústecký kraj
- Liberecký kraj
- Královohradecký kraj
- Pardubický kraj
- Kraj Vysočina
- Jihomoravský kraj
- Olomoucký kraj
- Moravskoslezský kraj
- Zlínský kraj

Příloha 2: Vzor dotazníku pro žáky

KOMUNIKACE MEZI ŽÁKEM A UČITELEM BĚHEM DISTANČNÍ VÝUKY

Vážení žáci,

rád bych Vás požádal o anonymní vyplnění tohoto dotazníku, který je součástí průzkumu v rámci mé bakalářské práce. Cílem tohoto dotazníkového šetření je posoudit dosavadní zkušenosti a vytvořit co nejefektivnější model komunikace pro další vzdělávání v distanční výuce.

Děkuji za Váš čas, který tomuto dotazníku věnujete.

1 Jaký druh komunikace upřednostňujete v rámci distanční výuky?

Vyberte jednu nebo více odpovědí

- Videohovory
- Nahrávka vlastní hodiny
- Individuální konzultace
- Jiná... _____

2 Seřad'te zařízení, která jsou Vám uživatelsky nejpohodlnější ke komunikaci během distanční výuky?

Změňte pořadí položek dle svých preferencí (1. - nejdůležitější, poslední – nejméně používané)

- ^ Mobilní telefon
- ^ Tablet
- ^ Stolní počítač
- ^ Notebook

3 Jak jste spokojeni s komunikací v prostředí školních informačních systémů? (např. Bakaláři, Edookit)

1 - nejsem vůbec spokojen 10 - jsem maximálně spokojen)

☆☆☆☆☆☆☆☆☆☆ ___ / 10

4 Jak jste spokojeni s online komunikací prostřednictvím videohovorů? (např. Microsoft Teams, Google Meet, Zoom)

1 - nejsem vůbec spokojen 10 - jsem maximálně spokojen)

☆☆☆☆☆☆☆☆☆☆ __ / 10

5 Využíváte v rámci distanční výuky ke komunikaci s Vaším učitelem tzv. komunikátory? (např. WhatsApp, Facebook Messenger, Slack, Skype)

Vyberte jednu odpověď

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Nevím
- Spíše ne
- Rozhodně ne

6 Využíváte v rámci distanční výuky telefonní hovory ke komunikaci s Vaším učitelem?

Vyberte jednu odpověď

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Nevím
- Spíše ne
- Rozhodně ne

7 Jak často v rámci distanční výuky komunikujete s Vaším učitelem prostřednictvím e-mailu?

Vyberte jednu odpověď

- Několikrát denně
- Každý den

- 3-4 x za týden
- 1-2 x za týden
- Nikdy

8 Využíváte možnosti individuálních konzultací s Vaším učitelem i mimo rozvrh povinné distanční výuky?

Vyberte jednu odpověď

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Nevím
- Spíše ne
- Rozhodně ne

9 V průběhu jednoho týdne – jak často využíváte možnosti individuálních konzultací s Vaším učitelem mimo rozvrh povinné distanční výuky?

Vyberte jednu odpověď

- Několikrát denně
- Každý den
- 3-4 x za týden
- 1-2 x za týden
- Nikdy

10 Kolik času denně věnujete samostudiu během distanční výuky?

Vyberte jednu odpověď

- Méně než 1 hodinu
- 1-2 hodiny
- 3-4 hodiny
- 5 a více hodin

11 Jakým způsobem učitel hodnotí Vaše výkony během distanční výuky?

Vyberte jednu nebo více odpovědí

- Klasifikace obvyklým způsobem
- Slovní hodnocení
- Podrobná zpětná vazba bez hodnocení
- Jiná... _____

12 Jste spokojeni s rychlostí hodnocení Vašich odevzdaných úkolů v rámci distanční výuky?

Vyberte jednu odpověď

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Nevím
- Spíše ne
- Rozhodně ne

13 Zaznamenali jste rozdíl v přístupu a projevu Vašeho učitele při distanční výuce oproti prezenční výuce?

Vyberte jednu odpověď

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Nevím
- Spíše ne
- Rozhodně ne

14 Chybí Vám přímý osobní kontakt a komunikace s učitelem?

Vyberte jednu odpověď

- Rozhodně ano
- Spíše ano

- Nevím
- Spíše ne
- Rozhodně ne

15 Jaký typ školy studujete?

Vyberte jednu odpověď

- Střední odborné učiliště
- Střední odborná škola
- Gymnázium
- Konzervatoř

16 Který ročník studujete?

Vyberte jednu odpověď

- 1. ročník
- 2. ročník
- 3. ročník
- 4. ročník
- 5. ročník
- 6. ročník
- 7. ročník
- 8. ročník

17 Ve kterém kraji sídlí škola, kterou studujete?

Vyberte jednu odpověď

- Hlavní město Praha
- Středočeský kraj
- Jihočeský kraj
- Plzeňský kraj
- Karlovarský kraj
- Ústecký kraj
- Liberecký kraj

- Královeshradecký kraj
- Pardubický kraj
- Kraj Vysočina
- Jihomoravský kraj
- Olomoucký kraj
- Moravskoslezský kraj
- Zlínský kraj